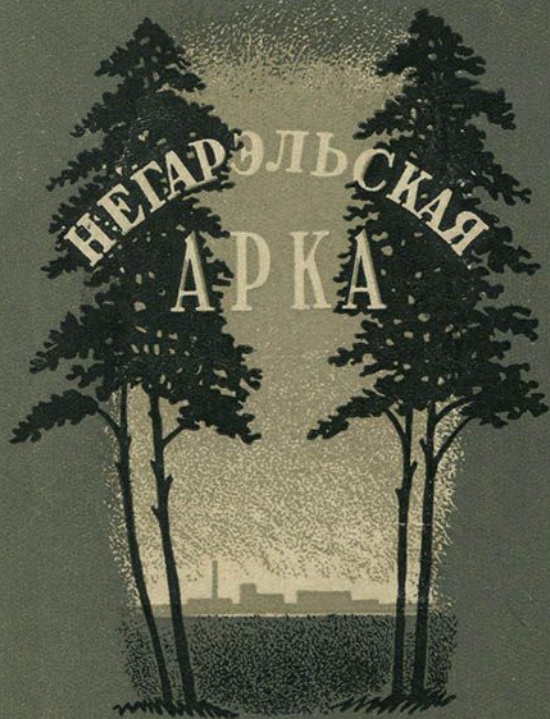

Бел 2245

49.180.194
Анатолий Вялюгин

Дзяржаўнае выдавецтва БССР
Мінск 1949

ANNALS OF THE

AMERICAN SOCIETY OF
MUSICIANS

8
~~24194~~ Ба12245

АНАТОЛЬ ВЯЛЮГИН

НЕГАРЭЛЬСКАЯ
АРКА

Изд. 1953 г. Ба12245

Бел. выдана
1953 г.

Дзяржаўнае выдавецтва БССР
Рэдакцыя мастацкай літаратуры
Мінск 1949

Литература

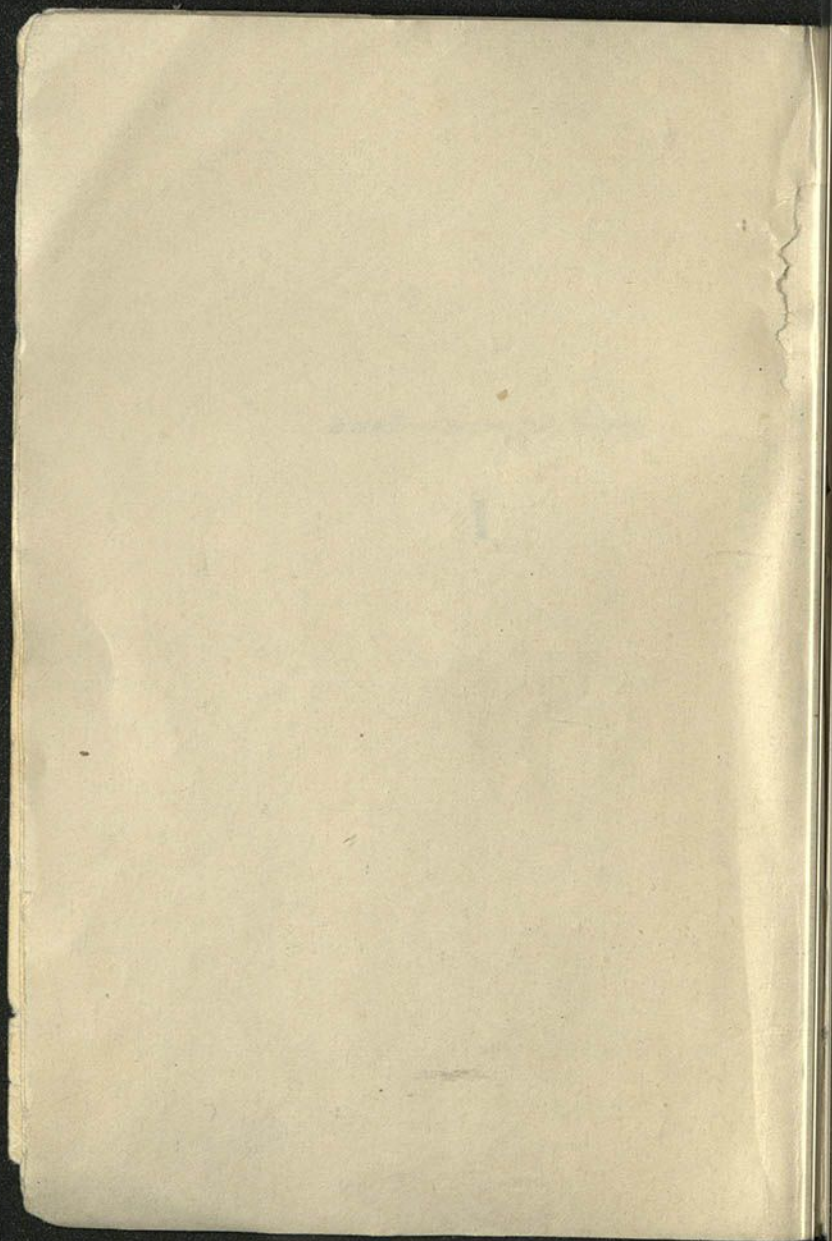
Вкладка мастака Е. Тараса

2009/04

СЕРИЈА ЛУЧНИЦИ
УМЕТНИЦИ
1999-2009

25. 6. 4. 2009

I

ВЯРШЫНЯ НА АЛТАІ

Згадаю ўсё... Гараць над Волгай
кручы.

Дрыжыць зямлёй засыпаны
бліндаж.

Далёка Прага,
дзе нястомны Фучык
У камеры свой піша «Рэпартаж».
Ламаецца карандаша агрызак.
Звініць ключамі за дзвярыма кат.
Яшчэ хвіліна —

і —

на допыт...

Прысак

Калючых зор у павучынні крат.
А над Расіяй зарава мяцеліц.
Хрыпіць у рукапашнай батальён,
І валіцца на снег зялёны немец,
Кляймёны кат з Панкраца...

Гэта—ён!

Абглоданы тэрмітам Волгі кручы.
Снарадамі расшчэплены бліндаж.

... Далёка Прага,
дзе бяссонны Фучык
У камеры ламае карандаш.
Ключамі смерць звініць. Палеры
мала.

Лісток апошні, бы апошні дзень.
І мрояцца ў снягах далёкіх скалы,
На вочы падае арліны цень.
Успомніў Фучык зырккі снег Алтая,
Дзе быў гасцём шчасліваю парой
(Палае там вяршыня залатая)...
І шэпча ў цёмнай камеры герой:
«Сюды-б вяршыню! я на снежнай
белі

Паклаў-бы промні простыя радкоў,
Каб заўсягды, высокія, гарэлі
Над выспамі сівых мацерыкоў.
Салдаты мы. І шлях наш камяністы.
І сцяг ляціць, крутых вяршынь
вышэй.

Здабудуць мёр у бітвах комуністы,
Жыццём купіўшы шчасце для
людзей...»

Чыталі ў Празе вольнай
сталінградцы
Дапісаны крывёю «Рэпартаж».
Грымеў ад Волгі наш
далёкі марш—

Не справіліся мы у час дабрацца:
Загінуў Фучык...
Грознаю хвілінай
Яго імя, таварыш, прыгадай.
Названа ім вяршыня.

Снег арліны
Пакрыў яе,

дзе высіцца Алтай.
Вось так нам жыць! І несці сцяг
чырвоны,
Спакой і смерць пракляўшы, з боя
ў бой,

Каб нашыя звычайныя імёны
Вяршынямі зіхцелі над зямлёй.

ЗОРЫ НОВАГА СВЕТУ

Дзе шуміць пад вятрамі Урал
На вяршынях кастрамі рабін,—
Нібы долю сваю, каля скал
Рудакопы шукалі рубін.

Не для царскае прагнай казны,
Не для зыркiх гандлярскіх вітрын,—
Самацвет для жаданай вясны
Рэволюцый гранілі вятры.

Загарэўся уральскі рубін
Над сівым, старадаўнім Крэмлём,
Белавеж і сумёты Хібін
Азарыўшы праменным агнём.

Жнуць высокае шчасце сярпы,
Абнялася з Курою Нева,
І святла залатыя снапы
Над зямлёю трымае Масква.

Астраномам далёкіх планет
Расцвіла ў тэлескопах зямля:
Гэта ўвесь азарылі сусвет
Пяцікрылыя зоры Крэмя.

Нібы вартавыя, з бязмежнага свету
Яліны зыходзяцца ў месяц завей,
Як вечною славай, зімою і летам
Сабой ахінаць у Маскве маўзалеі.

ТАВАРЫШ КАЗЛОУ У НЬЮ-ІОРКУ

Нью-Йорк не знаў такіх падзей.
Тузы глядзяць з пагардай:
Ідуць натоўпы цэлы дзень
У Мэдзісон Сквер-Гардэн.

Паліцыя ўся на нагах.
Трашчыць палац вялікі —
Сарвуць, здаецца, шэры дах
І воплескі і крыкі.

Тут мітынг, як на моры шторм.
Ды заля не ўмяшчала
Усіх з заводаў і кантор
І з чорнага квартала.

І тысячы стаяць сцяной
Ля вокан, ля ўваходу.
Совецкі чалавек з сабой
Сюды прывёз свабоду.

Глядзіць ён шчыра на сяброў,
І пад яго аховай
Сягоння чорны сын рабоў
Бярэ ад Поўдня слова.

ШАХЦЕР І СЕЙБІТ

Туманам снім на Урале
Вясной курыліся капры.
Пад белым месяцам аралі
У Беларусі трактары.
Уся зямля мая не спала:
Бяссонны гул... вясновы бой...
«Сяўба», сказаў шахцёр Урала,
Спускаючыся

у забой.

Яму здалося на Урале:
Не зоры спелыя крылом
У небе жураўлі сарвалі —
Зярняты падалі дажджом,
Што кінуў там, ля Слуцка, сейбіт
Шурпатай, шчыраю рукой,
Каб выспеў на гарачай глебе
Крамяны жнівень збажыной...
Грымеў у шахце перфаратар —
Прагрыз праход на тры вярсты.
Вусамі сонца ў полі кратаў
Ячмень, як сонца, залаты.
І каласісты і высокі
Стаяў на слуцкай ніве ён.
Калгаснік пачарнеў ад спёкі —

Карміў,

палоў,

паіў загон.

На пыльны рыжы грунт каляны,
Што задыхаўся без вады,
Цягнулі хмары

3

акіянаў

Шумлівых ліўняў невады.

Шахцёр трывожна на Урале
Крычаў хмарынам наўздагон:
— Хутчэй ляціце ў тыя далі,
Дзе смягне коласам загон...

Маланкі рукі заламалі,
Над нівай слуцкай трэснуў гром.

Шумліва акіянаў хвалі

Вялі размову з ячмянём.

Наліўшы буйны колас воскам,

Напоеная збажына

Паклоны біла ў стоме вёскам:

— Пара, спяшайце зажынаць...

І гаспадар не ведаў ночы,

Ён сонцу выпісаў нарад,

Каб сонца не закрыла вочы,

Пакуль не прыдзе лістапад.

Пасля грымелі эшалоны

Ад Слуцка да гранітных скал,—

То першых абмалотаў тоны

Паслаў калгаснік на Урал.

Збірала восень каля вокан

Арэхі кедраў у прыцол,

Паклаўшы белы-белы бохан.

Як сонца, на шахцёрскі стол.

Шахцёр нажом яго раскроіў,
І сонца заліло пакой:
Запахла полем, пчолім роем,
Расою, жнівеньскай парой.
І добрым словам прыгадалі
Сыны Урала за сталом
І неба слуцкае, і далі,
І сейбіта руплівы дом.
Шахцёр, не знаючы спакою,
Ламаў бліскучую руду,
Адліць каб

сейбіту-герою
З кавалка золата Звязду.
А сейбіт, разбудзіўшы ранне,
Вастрыў у кузнях лемяхі.
Займалася зара ў тумане;
Гарэлі снежныя шляхі.
Здалося сейбіту: з усходу
Іскрыцца плаўлены метал,—
Гарачай люлькаю заводаў
І дзень і ноч дыміць Урал.

КОМСАМОЛЬЦЫ

Рыпяць цяплюшкі на далёкім
маршы—

Калыскі нашы...
У памяці
Трывожна загарыцца
Разбіты пуць,
Абкружаны Царыцын...
Бяссонны крок у сталінскім вагоне...
Шалёная казачая пагоня.
Сухар і тры патроны для нагана...
Ды і тады
з Мамаева Кургана
Будзёнаўскаю шабляй даставалі
Да вісленскай пявучай хвалі.
Ля партыі, ля добрай нашай маткі,
Сцяной стаялі.
Вернасці паверыш:
Ляцелі каскі і канфедэраткі
На краснатал,
На кавылі,
На верас.
І песню нёс бязвусы запявала,
На вострай шаблі палымнелі словы.
Усю планету песня калыхала,
Чытаючы панам прысуд суровы...

Не верце,
Што ля дальняй пераправы
Над чубам запявалы
Дрэмлиць травы.
Ён з намі быў ля вогнішчаў вясёлых,
Дружбак малодшай змены і важаты.
Яго рукой у працавітых сёлах
Калгасны першы колас
Быў пажаты.
Не верце,
Што з кулацкага абрэза
Дружбак наш быў забіты
У трышцатым.
Дзяржаву апранаў ён у жалеза,
І пульхны стэп ён расцілаў
Зярнятам.

Гарэлі рванья ў Мадрыдзе раны...
Курыліся Манголіі барханы...

Мы моладасцю*вечнаю крылаты.
У нас на сэрцах бранявыя латы:
Прыкрыты сэрцы нашыя білетам
З ленінскім,
З бацькоўскім
Сілуэтам,
У памяці
Суро́ва загарыцца
Страшэнная, другая навальніца.
Рыпяць цяплюшкі,—
Моладасць на маршы.
Спакойна, мужна б'юцца сэрцы
нашы.

Грукочуць зноў над Волгай
бастыёны.

І чорны ліст раняюць рана клёны.
Залеглі на абрывах жоўтых роты:
З піке не вырвеш крыкам самалёты!
На лайбах абгарэлых дзеці... дзеці.
Апушчаны ў Крэмлі да ранку
шторы.

Бяссонны крок у ціхім кабінце...

Ракочуць нізка чорныя маторы.
Пад бомбаю,
Пад куляй,
Пад снарадам
Стаім над светам
Строгім Сталінградам.

Мы ўбачылі з Мамаева Кургана,
Выходзячы на рэкагнасціроўкі,
Рэйхстаг разбіты, ветразі Ядрана,
У Мінску вызваленым
Катлаваны
І года сорака восьмага луцёўкі.

З праектам века ў кабінце ватман.
Бялее на рудых спячоўках вапна.
Мы моладасцю вечнаю крылаты.
У нас на сэрцах бранявыя латы:
Прыкрыты сэрцы нашыя білетам
З ленінскім,
З бацькоўскім
Сілуэтам.

★

КАСТРЫЧНИЦКІ СЦЯГ

(Б а л а д а)

Да свята
Шылі дзяўчаты
Чырвоны
Штандар крылаты.
Палалі
Агнём палянкі:
Не спалі
Ноч партызанкі,
Шылі
Ў палотнішча зоры
І чырвань
Зары над борам.

Зрабілі
Яны да свята
Вялізны
Штандар крылаты...

— Дзе ён
Надзьмецца,
Як ветразь?—
Сосны
Пытаюцца ў ветра.
У Мінску,
Калгасных вёсках —

Кругом
Нямецкае войска,
У пушчы
Страчаюць дзеці
Кастрычніцкае
Дасвецце.
Ім не пайсці
З дзеразою
Да школы
Снежкай лясною:
Мінны пасеў
Навакола;
Спалена
Родная школа...
Вечер
Пытае у дыме:
— Дзе ранне
Штандар уздыме?..

З палянак
Відно ў зацішку
Трыганаметрычную
Вышку.
Пад вышкай
Рыпяць абозы,
Ды восень
Паліць бярозы.

І хлопцы
Са сцягам вышлі,
Міны узяўшы,
Да вышкі.

Уранні
Сцяг па-над ёю

Успыхнуў
Зыркай зарою,
Асвятліў
Палеткі, хаты,
Асляпіўшы
Вочы катам.
Каты
Палезлі на вышку —
Нічога
У іх не вышла:
Падаюць
Злосныя немцы —
Міны
На кожнай ступеньцы.
Трапеча,
Славячы свята,
Чырвоны
Штандар крылаты.

Стралялі
У зыркае крылле,
Потым
Салому вазілі.
Ноччу,
Крывавячы хмары,
Вышка
Трашчэла ў пажары.

А сцяг?..
Над круглай зямлёю
Поўнеба заняў
Сабою.

1947 г.

Залатое!..

— Дзяўчынка, — крычу я, —

Хутчэй затрубі!

Мо' рэха адкажа з паляны ляснае,

З глыбокіх гадоў

І далёкіх рабін, —

Дзяцінства працнеца над хваляй
вазёрнай

І прыдзе ў палац піонерскі на збор.

Ты чуеш, як горны,

Далёкія горны

Звіняць ля палатак

І славяць прастор?..

Дзяўчынка каменная ў майцы

каменнай

Застылыя вусны адкрыла:

— Мой брат,

Я з горнам разбітым,

разбураны сцены,

Дзе даўна збіраўся вясёлы атрад.

Стагнаў тут расшчэплены бомбамі

камень,

І градам звінела шкло светлых

вітрын.

Над горам,

над п'янымі штурмавікамі

Я гнеўна трубіла.

Трубілі вятры.

Ляжалі пад цэглаю бітай мадэлі,

Якія рабілі калісьці з табой,

Сябры на машынах сапраўдных ляцелі,

Далёка адгэтуль ляцелі

У бой.

Палац бінтавалі сумётамі зімы.
Я доўга трубіла ў трывожны
прастор...

... Гарніст, дарагі мой!

Прышлі мы,
Прышлі мы
З франтоў і прастораў радзімы
На збор.
Ты чуеш:

грымяць у пакоях сякеры,
І фарбаю пахне і цёсам сырым.
Як цяжка пазнаць нас, сябры-
піонеры!

Палац уздымаем.

Мы.

Дзецям сваім.

Прабач мне, дзяцінства.

Цяпер я дарослы.

На варце дзяцінства, бяссонны,
стаю.

І прыдуць у гальштуках вогненных
вёсны

Глядзець, як на цуда, на працу маю.

Зноў смехам палац захлынецца
прасторны.

Дзяўчынка на ганку,

Затрубіш ты зноў.

І новыя горны,

Шчаслівыя горны

Праславіць жыццё працавітых
бацькоў.

1948 г.

ГАВОРЫЦЬ ВЫШЫНСКІ

Да трыбуны,
як да агнявой траншэі,
Плячысты падыходзіць чалавек.
І заціхае ў залі Асамблеі
Атамны дваццаты век.
Мацней ад грому спрасаванага
урана
Над светам слова выбухае ўраз,
І гаснуць каля шэрых скал Ірана
Агні амерыканскіх баз.
Бамбардыровак нечуваных маштабы
Вызначыў дакладна Вашынгтон,—
У сейф хаваюць страшны план
генштабы.

Ды позна...
Перакрэслен ён!
Прад суровым
Палымяным словам
Глее
Падпісаны банкірам план вайны.
Маўчаць у крэслах шумнай
Асамблеі

Заўжды крыклівыя паны.
Скразняк у залі..
Б'е дыпламатаў кашаль.

Прыбіты словам праўды, як швіком,
Заёрзаў

з пысаю скапецкай Маршал,
Нібы злачынца прад судом.
Гучыць, здаецца ў залі, не

прамова—
Гісторыі жалезны крок.
Небаскробы гнеўна скалынула

І да сяброў патрапіла здалёк.
Перад ім застылі ў стрэльбах катаў
кулі,

І з месца не скрануліся куркі:
Лёгка

у Афінах уздыхнулі
Асуджаныя маракі...
Хлебаробы слухаюць з палёў Карэі,
На партызанскіх сцэжках чуе грэк.
З трыбуны, як з перадавой траншэі,
Гаворыць пасівелы чалавек.
На абліччы

промні шчырасці юнацкай
І мужнасці высокай сівізна—
Бяссоннай працы,
Бітвы сталінградскай
Суровы непаўторны знак.
Не перакрыюць гром прамоў ягоных
Ні херстаўскі газетны камбінат,
Ні грукат на заморскіх палігонах,
Аслеплых ад агню гармат.
Бі-Бі-Сі хрыпіць,
Бы свет стары,
Што ў труны

Гісторыя кладзе навек.
Над светам
уздымаецца трыбуна:
Стаіць на ёй савецкі чалавек.
Заўсягды ён адчувае за плячыма
Дыханне мужае Масквы.

З табой, таварыш,
Нашая Радзіма—
Наступных дзён
І міру вартавы!

ЗАЛАТАЯ КНІГА

Высачэзнае жыта тады цвіло,
Драмала на пасеках ціш...
Жалезнае ліха прышло ў сяло,
На танках — магільны крыж.

Загрукалі дзверы маўклівых хат.
Чужая гамонка
Чужых салдат.
Збіваюць у хаце са скрыні замок,
Скінуўшы ранцы з плеч.
Бацька маўчыць, і хлопчык замоўк.
Ціха

паліцца

печ...

Пыльныя каскі ляглі на сарвэт.
На покуце —
Дым сігарэт.
Чырвоная кніга аздобіла кут,
Сталіна словы —
у ёй.

Не проста кніга стаяла тут, —
— Збавенне

ад гора, няволі, пакут;

— Шчасце

хадзіць па зямлі сваёй,

— Права

валодаць зямлэй.

Узяў «Канстытуцыю» немец руды

І кінуў кнігу —

у печ.

Цяжка

узняўся калгаснік тады,

Аж хруснулі косткі плеч:

— Хіба гэта можна спаліць агнём,

Пад сэрцам яна ляжыць...

Ураз

заблішчэлі штыхі кругом

Шырокія,

як нажы.

Вочы закрыўшы, не бачыў хлапчук,

Як бацьку штурхаў прыклад.

За хатай

сухі страляніны грук.

— Тата!..

Не прыдзе назад...

Паліцца печка, яліна трашчыць.

Танкі з крыжамі стаяць на двары.

Здзіўлена хлопчык на печку глядзіць:

Кніжка ў агні не гарыць.

І выхапіў хлопчык з агню каленкор,

Выбег, трывожны, на двор.

Сцяжынка...

Градкі...

Малінавы лог...

Мільгалі пяткі

парэпанных ног.

За логам —

узлесе

І шляху канец.
Спыніўся у лесе,
Стаміўся хлапец.
Ды блізка да дуба,
а ў дубе — дупло,
Спавітае сеткай зялёнай галля.
Надзейнае месца!..

... Хадзіла сяло
Да гэтага дрэва пасля.
Чыталі ля дуба натоўпы людзей
Кнігу сваіх заповітных надзей.
Там фронта ляскога сівы генерал
Збіраў батальёны,
Зрабіўшы прывал.
Ля слыннага дуба

ад зор і да зор
Стаяў партызанскі бяссонны дазор...
Там сёння ржавее патронная медзь.
Новыя хаты пачалі дымець.
Чырвоная кніга аздобіла кут,
Сталіна словы —
у ёй.

Не кніга, — збавенне
ад гора, пакут,

— Права
на шчасце, працу, спакой,
— Права
валодаць зямлёй!

ШТАБ БОЛЬШЭВІКОЎ БЕЛАРУСІ

Зорамі электразварак
Вуліцы замяло.
Прыліпае к жалезу
На холадзе лютым рука.
Мой горад не спіць.
І бяссоннае ззяе святло,
Як у штабе галоўным,
У вокнах высокіх ЦЭКА.
Імя тваё ведаюць там
І абветраны твар,
Што на кроквах жалезных
Жалезная сцюжа пячэ.
І аб справах тваіх,
Напэўна, цяпер Сакратар
З родным Маскоўскім Крэмлём
Гавора ў цішы па «ВЧ».
На сталі—строгі ватман
І макеты турбін.
Сніць аб сонцы вясновым
Маленькі зялёны вазон,
Дзе гадуюць зімой
Пшаніцу з кубанскіх далін,
Каб да нас перайшла
У паўночны асвейскі раён.
Звіняць тэлефоны...

Прадуе бюро пранускоў...
Пінскі меліятатар,
Міністр, звеннявая, прараб
Прыязджаюць сюды,
У свой найгалоўнейшы штаб,
За шчырай парадай,
Для самых сардэчных размоў.
У штабе пакажуць,
Як блізка да мэты твой шлях.
Буднія дробязі счэзнуць.
І знікне стамлёнасці цень.
Адчуеш адразу—
Ляціць пад табою зямля,
Скіраваная працай тваёю
У заўтрашні дзень.
Мы ўздымаем плаціны,
Новыя росцім сады.
Ды ляжыць на затворы
Рабочая наша рука:
Прадаўжаецца бой...
Дазоры не спяць заўсягды,
Кожны з нас атрымаў
Баявое заданне ЦЭКА.

Мінск, 15.2.49 г.

МЕРДЭКА*

Прыгадаўшы баі у Іспаніі,
Позняй парою
Я, разгневаны, доўга стаю ля
карты.

Бомбы падаюць,
Свішчучы над маёй галавою,
На кварталы далёкае Джок'якарты.

Інданезія!..
Польмя боек над акіянам..
Набіўшы патронамі белыя ранцы,
У касках суровых,
Спавітых лістамі бананаў,
Праходзяць калонамі
рэспубліканцы...

На радзіме я чую іх голас—
галодных і босых.
Дайшоў да мяне ён праз моры
і рэкі.

Сцяўшы кулак,

---

* «Мердэка» — свабода, баявы кліч рэспубліканскай Інданезіі.

БАЛАДА АБ УРАЛЬСКІМ ТАНКУ

У горах Урала—
За хмарамі кедры,
Ішлі рудакопы
У цёмныя нетры.

І думалі людзі
Начамі ў забоях
Пра танк небывалы
Для грознага боя.

Зямля залатая
Руду аддавала,
Каб домны кіпелі
Патопам метала.

Стаханаўцаў рукі
І мудрыя краны
Збіралі па частках
Яго, велікана.

І выліты гневам
З уральскай пароды,
Стаяў ён, гатовы
У бой і паходы.

Маленькі рамеснік
На змене бяссоннай
Пакрыў яго фарбай,
Як травы, зялёнай.

Сядзеў на гармаце
У тумане махоркі,
На вежах малюючы
Ясныя зоркі.

На важнай рабоце
Не спаў ён дзве ночы,—
Зліпаюцца вочы,
Суровыя вочы.

Ды сон разагнаўшы
Ля новай гарматы,
Прыходзяць на памяць
Матуля і хаты,

Якія пакінуў
У грознае лета,
Якія у немцаў
Цяпер за поўсвета...

І хлопчык з надзеяй
Пісаў над байніцай:
«Вярні маю родную
Вёску Суніцы!»

У закліку літар,
Магутны, зялёны,
Танк выбег у грукат
Гармат падігона.

А потым цягнулі
Яго паравозы
Па горнай, смалістай
Таежнай дарозе.

Яго з эшалонам
Глыталі тунэлі.
Над Волгай раздольнай
Масты пра шумелі.

За дымным Смаленскам
На цёмным паўстанку
Машыну згрузілі
Байцы на палянку.

На бронь накідаўшы
Вясёлых ялінак,
Танкісты паілі
Маторы бензінам.

Чытаў генерал
Над магутнай байніцай:
«Вярні маю родную
Вёску Суніцы!»

Па закліку літар,
Узняты загадам,
Танк выбег на поле,
Ударыў снарадам.

Багата на полі
Для помсты работы —
Крышыў кулямёты,
Бетонныя доты.

Агнём абарона
Варожая стрэла,
Насустрач грымелі
Грымотамі
Стрэлы.

Хоць білі гарматы
Па сыну Урала,
Ды бронь баявую
Снарадам не брала!

І танк наляцеў
На парадкі пяхоты;
Крычалі ад жаху
Зялёныя роты.

На бронь наліпалі
Мундзіраў палоскі...

Ён першым спыніўся
На вуліцы вёскі.

Спацелы танкіст
Паказаўся над люкам.
Жалобная вёска.
Без вокан. Без гукаў.

І хрысціцца бабка
На зоркі, байніцы...
— Як вёска завецца?
— Сыночак, Суніцы...

1944 г.

БАГАТЫ ЖНІВЕНЬ

Трашчыць пад ношай яблык сад:
— Не запазніся, восень...
Даспелых бэраў жоўты пад
Аблюбавалі восы.

Лятуць з лясоў дразды да стрэх.
Дзяўбаць у садзе вішні.
І восень блізкую сустрэць
На ўзгоркі бабкі вышлі.

Як жнеі стомленыя, скрозь
Сядзяць яны на ніве.
Перапаліў у мажах вось
Цяжкі, гарачы жнівень.

Вазы да гумнаў паплылі,
І пад рукою дбайнай
Апошні дажынаюць клін,
Скрыгочучы, камбайны.

Віхураў просяць ветракі,
Махаючы крыламі,
І гнуцца дужыя дзядзькі
Пад белымі мяхамі.

Цячэ бялюткая мука,
Як воблачная вата.
Чакае дальняга гудка
Брухаты элеватар.

На станцыі чакае ён
Таварныя саставы,
Каб сыпаўся зярнятаў звон
Па гарадах дзяржавы.

Калгаснік выцірае пот,
Глядзіць удаль шчасліва
І славіць рупны час работ,
Гарачы месяц жніва.

Багаты ён на зорапад,
Багаты зорным роем.
Ён будзе сёлета багат
І зоркамі Герояў.

ПАРТЫЗАНСКАЯ ГАРМАТА

У строгай засені музея
Блішчыць, як лёд, навошчаны паркет.
Крывёй людскою іржавее
Пасечаны асколкамі лафет.
То партызанская гармата:
Замок, здабыты ў завадзі рачной,
І ствол, дзе прозвішча салдата,
Забітага ля Брэста раніцой.
Яе сабралі земляробы,
І ў студзені загралі перуны.
Прачнуўся Слуцак і Старобін:
З Масквы — здалося ім — прышлі сыны!..
Цяпер у цішыні музея
Гармата сніць Казлова санны рэйд.
... Ды неба ад ракет святлее,
Грыміць салют армейскіх батарэй.
І гільзы падбіраюць дзеці,
На вуліцах шчабечуць, як стрыжы.
Асветленая на паркеце
Ад зайэдрасці гармата задрыжыць.
Разбітыя стальныя грудзі,
Здаецца, раптам уздыхнуць ізноў,
І гром яе
сяброў разбудзіць,
Што непрабудна спяць сярод лясоў.

ЦЯГНІК МАСКВА — БЕРЛІН

Калі запылены цягнік
Падыйдзе да Берліна,
Хрыпаты паравозны крык
Разбудзіць успаміны.

Разбіты шлях... Страшэнны год...
Мажайска папярлішчы...
Над каскамі маўклівых рот
Халодны вецер свішча...

Ішоў сюды пячэрны век,
Ламаючы бярозы,
І неслі чорны крыж Маскве
Над намі бамбавозы.

Трасло прыціхлы шар зямлі
Крутое рэха боя.
А мы не жыцце бераглі,
А гнеўныя набой.

Я кляўся ў час той баявы:
— Няхай прыду бязногі,
Каб толькі вольныя з Масквы
Ішлі на Мінск дарогі...

Мы сталі тут у поўны рост
І, разграміўшы орды,
Сурова рушылі наўпрост
За незнаёмы Одэр.

Цяпер ідзе туды экспрэс.
Мы курым у вагоне.
Падстрыжаны нямецкі лес
Схіляецца ў паклоне.

Гарэць вам тысячы вякоў,
Крэмлёўскіх зор рубіны.
А той, хто меч узніме зноў,
Падзеліць лёс Берліна.

1945 г.

КАСЦЕР

Завея ў Разліве шумела,
Замёўшы рыбацкі барак.
Цыгарку рукой загрубелай
Круціў барадаты рыбак:

«Зірніце за вокны, у поле,
Дзе стогне засыпаны бор»...

Сарваўшы рыпучыя дзверы,
Дыхнуў нам у твары віхор.

Мы ў поле глядзелі маўкліва:
Пад пугамі лютых вятроў
Шалела, развееўшы грывы,
Калматае мора снягоў.

І раптам здалося, на полі
Мільгаюць агеньчыкі зор...

Рыбак усміхнуўся:
«Ніколі
Не гасне ля сосен касцёр.
На ціхай паляне палае,
Дажджы ці завеі гудуць—

Заўсёды агонь асвятляе
Вандроўніку ў цемрадзі пуць.

Падыйдзеш уранку, дзе голле
Узняў над палянаю бор,—
Ні следу няма, ні вуголля,
А ноччу палае касцёр»...

Стагнала ў Разліве завея.
Рыпеў пад вятрамі барак.
Здалося, вачмі чарадзея
Зірнуў барадаты рыбак:

«Глядзіце... гарыць у віхуры,
Завеяны грэе Разліў.
Казалі ў сяле смалакуры,
Хто гэты касцёр запаліў.
Хадзіў ён па лузе,

зялёны
Прастор аглядаючы наш.
Хавалі смалістыя кроны
Агеньчык начлежны, шалаш.
На ціхай паляне пакінуў
Ільч перад бурай касцёр...»

Святлом азарыў ён краіну,
Зямны асвятляе прастор.

Трублілі ў хрыпатыя горны
Над снежным Разлівам вятры.
Мы бачылі ў Грэцыі горнай,
У дальнім Кітаі кастры.
Заліць іх не змогуць
ні лівень,

Ні гнеўнае мора, ні кроў.
Мы сэрцам адчулі ў Разліве:
Палаюць зарою кастроў
Барвовыя крылы сцягоў,
Святлом азараючы сцены
Кранштадта, Варшавы, Масквы,
Святлом вырываючы з цемры
Леніна воблік жывы.

ЧЫРВОНАЯ ПЛОШЧА У БАРАНАВІЧАХ

У верасні яна вясною
Прышла з Масквы праз Нёмна
хвалі:

Мы брук свой, вымыты слязою,
Чырвонай плошчаю назвалі.
Калі яшчэ пад Негарэлым
Стаялі панскія палацы
І плошчы камяні гарэлі
Крывёй рабочых дэманстрацый,—
Мы ўпотаі думалі аб гэтым,
Прыёмнікі навёўшы нашы
На горад той, адкуль над светам
Грымяць кастрычніцкія маршы
І Сталін чуе у стагоддзях
Сваёй эпохі гулкі пошчак,
Калі прад ім людскім разводзем
Чырвоная бушуе плошча...

У верасні яна вясною
Прышла сюды праз Нёмна хвалі:
Мы брук свой, вымыты крывёю,
Чырвонай плошчаю назвалі.
Здавен мы думалі аб гэтым!—
Над нашай плошчай воляй вее

Агністы сцяг.
Над цэлым светам
Ад чырвані ягонай днее.
Цяпер не толькі нам здаецца,
Што плошчы з назваю такою
Страчаць далёка давядзецца
За нашай сённешняй мяжою!

АПОШНІЯ СЛОВЫ

Гарыць зямля. Гарыць, нібыта порах.
Сціскае моцна цёплы карабін рука.
Не могуць грэкі жыць у родных горах,
Не адчуваючы
пад пальцамі

курка.

Ляціць над рэйдзімі брытанскі вымпел.
Пад пыльнай лапай танка вяне барбарыс.
Замежны госць віно ў падвалах выпіў
І горлы горных рэк, са смагі, перагрыз.
Уздоўж дарог — пясок магіл-пагоркаў.
Скрыгочуць танкі... Мірны дагарае дом...
Маёр-інструктар з дальняга Нью-Йорка
Грамоса сёлы судзіць палявым судом.

Прад ім дзяўчына
З гнеўнымі вачыма.

Яна маўчыць...

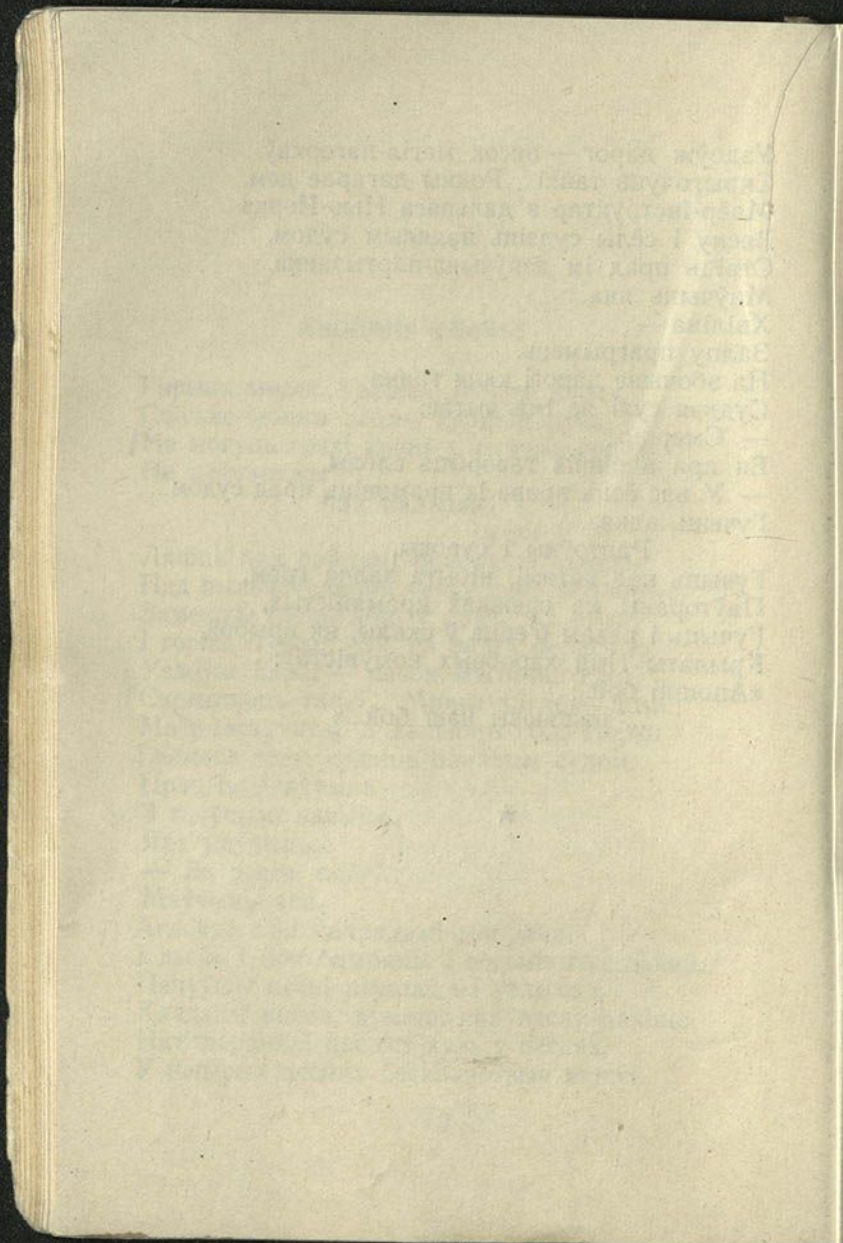
— Як зваць цябе?..

Маўчыць яна.

Аглохла пад снарадамі магчыма:
І дзень і ноч бамбязь. І восьмы год вайна.
Пачуўшы песні птушак на узлессях,
Кладзіся ніцма, думаць пра вясну пакінь:
Нат' перанялі посвіст куль у песнях,
У шчырых песнях бесклапотныя шпакі.

Уздоўж дарог — пясок магіл-пагоркаў.
Скрыгочуць танкі... Родны дагарае дом.
Маёр-інструктар з дальняга Нью-Йорка
Вясну і сёлы судзіць палявым судом.
Стаіць прад ім дзяўчына-партызанка.
Маўчыць яна...
Хвіліна —
Залпу прагрымець.
На збочыне дарогі каля танка
Суддзя сухі яе імя чытае:
— Смерць...
Ён пра апошнія гаворыць словы.
— У вас ёсць права іх прамовіць прад судом...
Гучыць адказ.
    Раптоўны і суровы,
Гучыць над катамі, нібыта залпа гром,
Паўтораны на сцэжках крамяністых,
Гучыць і рэхам б'еца ў скалы, як прыбой,
Крылаты гімн харобрых камуністаў:
«Апошні бой...
    ... рашаючы наш бой...»

ALPHABETICAL INDEX

II

ALPHABETICAL INDEX
OF THE
PROCEEDINGS OF THE
COMMISSIONERS OF THE
LAND OFFICE
IN THE
YEAR 1861
PART II
CONTAINING THE
NAMES OF THE
LANDS WHICH
WERE
ACQUIRED BY
THE
CROWN
DURING THE
YEAR
1861
AND
THE
NAMES OF THE
PERSONS TO WHOM
THEY WERE
CONVEYED
BY
DEED
OR
ASSIGNMENT
AND
THE
NAMES OF THE
PERSONS TO WHOM
THEY WERE
CONVEYED
BY
MORTGAGE
AND
THE
NAMES OF THE
PERSONS TO WHOM
THEY WERE
CONVEYED
BY
LEASE
AND
THE
NAMES OF THE
PERSONS TO WHOM
THEY WERE
CONVEYED
BY
RENTAL
AND
THE
NAMES OF THE
PERSONS TO WHOM
THEY WERE
CONVEYED
BY
RENTAL
AND
THE
NAMES OF THE
PERSONS TO WHOM
THEY WERE
CONVEYED
BY
RENTAL

11

АГНІ ТРАКТАРАГРАДА

ЛЕГЕНДА НАШАЙ ЗЯМЛІ

Людзі кажучь: той вясною
Каля сосен шумных
Стаяў Сталін раніцою,
Думаў свае думы.

Ён праверыў апаўночы
Патрулі ў Берліне,
Беларускім борам крочыў
На дасвецці снім.

— Як живеце, партызаны?—
Запытаў у вёсках.
— Жыта сеем, гоім раны, —
Адказала войска.

— Ваша дужая дзяржава
Добра немца біла.
Беларусі вернай слава
Зноў разгорне крылы, —

Гаварыў таварыш Сталін
Людзям на дасвецці,

Каб завод пабудавалі
Небывалы ў свеце.

Пойдуць трактароў калоны
З сонечнага цэха,
Скалыхнуўшы бор зялёны
Стогалосым рэхам.
Гаварыў краіне Сталін:
— Будзеш зноў багата
Громам славы,
Звонам сталі,
Хлебам, новай хатай...

Ля варштатаў, на загонах
Колькі дум, гаворак,
Што ў глухім бары зялёным
Планаваў ён горад.

І наўпрост, лясной дарогай,
Пайшоў праз туманы
Да Масквы, Крэмя сівога,
Нібы ясны ранак.

ПЕРШЫ БУДАЎНІК

Напэўна, гэтак пачаліся
Уралмаш,
Магнітагорск магутны сярод гор;
На купіну рабочы кінуў свой багаж,
І цішыню пасек навостраны тапор.

Ды будаўнік прышоў сюды ў інакшы час;
Багаж яго змясціўся ў ранцы франтавым.
То быў салдат.
Спаўняючы цяжкі наказ,
Да катлаванаў ён ішоў праз боек дым.

Свярбелі рукі па рабоце колькі год!
Калі ён замахнуўся тапаром, —
Пачула ўся краіна мірны гром работ,
Сасной спілованай прапахла ўсё кругом...

Машыны з горада прывезлі дынаміт
Ірваць карчы, цяжкія валуны.
З бліскучаю рулеткаю тэадаліт
Адзначыў месца мураванае сцяны.
Пасля зазьяюць у цішы зялёных стрэх
Азёры вокан, мрамур каланад...

— Мы хутка ўбачым на дзялянцы новы цэх,—
Сказаў сваёй бригадзе ўвечары салдат.

Да позніх зор
звінеў навостраны тапор.
На лысых лядах думаў бригадзір,
Што забудуе ён усёй зямлі прастор,
Каб толькі быў на ўсёй зямлі заўсёды мір.

КАЛЫХАНКА

Спі, засні, маё дзіцятка,
Позні ў лесе час.
Белакрылая палатка
Прытуліла нас.

Хвоі скардзяцца шумліва
На сцюдзёны дождж.
Скача ў лесе палахлівы
Зайка басанож.

Тыгры, блізка ад палаткі,
Мокнуць пад дажджом.
Тыгры ў нас, маё дзіцятка,
Растапталі дом.

Не палюхайся іх, любы.
Быў вялікі бой.
Біў жалезных душагубаў
Мужна бацька твай.

Іх браню іржа паела,
Мёртвыя яны.
На гарматах заржавелых
Дрэмяюць кажаны.

Спі, не плач, маё дзіятка.
У шчаслівы час
Не крыўдуй ты — хай палатка
Прытуліла нас,

Непагода хай лютуе...
Чуеш?.. грукнуў гром.
Гэта бацька твой будзе
Цёплы светлы дом.

ПУЦЕЎКА РАЙКОМА

Не сумуй без нас на ўзгорку, школа,
Дарагі калгас... з буслянкай хаты...
Мы ішлі ў райкомы комсамола,
Нібы ў час вайны ў ваенкаматы.
Па дарозе шапкамі махалі клёны,
А дарога лёгка несла нашы леты.
Гарадок раённы.
Дом бяссонны.
На падшыўках леташняй газеты
Ноччу мы драмалі ў кабінце,
Паскідаўшы кайстры і ватоўкі.
Сакратар райкома на дасвецці
У дарогу выпісаў пуцёўкі.
Пажадаў ён поспехаў на ростань.
— Дарагія хлопцы і дзяўчаты, —
Гаварыў тады таварыш просты
Урачыста, як з трыбуны ў свята, —

Памятайце, землякі, заўсёды:
Мы ідзем з пуцёўкаю райкома
Праз гарачыя крутыя годы
У комунізма век, нібы дадому.
Дык будуйце дом свой шчырымі рукамі,
Будуць нас хваліць і славіць потым.
Гэты дом збудуем толькі самі,
Не шкадуючы ні сіл, ні поту...

* * *

Цяжката нам было спачатку.
Пні і камні стрэлі на палянках.
Дождж увосень заліваў палатку,
Грэла сцюжа лапы на вагранках.
З непагодай звыкліся ў дубровах:
Падрывалі танкі... Што нам камень!
Будзе горад-сад датэрмінова
Збудаваны нашымі рукамі.

Мы глытаем будучыні вецер
На высокіх рыштаваннях дома,
Аб якім казаў нам на дасвецці
Шчыры сябра — сакратар райкома.

★

ДАРОГА НА СТАЛІНГРАД

«... Ой, Дняпро, Дняпро...» —
Паходную ў вагоне
Дзяўчаты галасіста заспявалі.
Рака шырокая

пад мостам гоніць
Вясновыя, успененыя хвалі.
Заўзята песню падхапілі пасажыры.
Усе пяюць... А новы мост грукоча.

Пад ім ляжыць, ржавеючы ў аіры,
Жалезнае, парваных фермаў клочча...

«... Ой, Дняпро, Дняпро...» —
Паходнай песні крылы
Кранулі сэрца смуткам успаміна.
Каля акна вагоннага застыла,
Глядзіць маўкліва на раку дзяўчына.
Мо' прыгадала бор ды новыя святліцы,
Агні, муры ля шумнай аўтастрады,
Адкуль паслалі ў Сталінград вучыцца
На Трактарны завод яе з брыгадай?..

«... Ой, Дняпро, Дняпро...» —
Вірыцца плынь рачная.
Усе пяюць... Цягнік удаль грукоча...

У ціхай дзеўчыны сусед пытае,
Чаму яна маўчыць, спяваць не хоча.

Дзяўчына сціплая зірнула на медалі
І ардэны суседа-генерала:
— Калі вы Сталінград абаранялі,
Я гэты мост з сябрамі падарвала.
Па ім з Нямеччыны грывелі эшалоны,
Пад Сталінград падвозячы падмогу.
Ды партызаны ў лістапад сцюдзёны
Звалілі толам
у Дняпро дарогу...

«... Ой, Дняпро, Дняпро...»
Не моўкне у вагоне, —
Людскія сэрцы шчырых слоў прасілі.

І, славячы лясныя нашы гоні,
Ляцела песня ў сіні стэп Расіі.

БАЛАДА АБ ДРУЖБЕ

Ясны месяц над соннай Волгай.
Зірнеш— і здалёку здаецца,
Нібыта далінаю волкай
Не Волга —
А месяц ліецца.
На ўсю стэпавую раўніну
Разліты вясновыя воды.
Праводзіць дадому дзяўчыну
Над Волгаю хлопец з завода.
— Не знойдзеш такога

раздолля...—

Гаворыць яму сталінградка,
За ціхім завулкам, у полі,
Далёкая грае трохрадка.
Пад песню гармоніка хлопец
Свае ўспамінае мясціны,
Дзе Прыпяць, разліўшыся, схопіць
І вырве з карэннем яліны.
Там рыба усплэсне знянацку
І месяц усплэскам пагасіць.
Там,
не дачакаўшыся,
бацьку

Ён сам замяніў
У калгасе...

Хлапец свае хваліць прасторы,
Касцёр партызанскі у лесе
І новы завод, на каторы
Прышоў працаваць ён з Палесся.
— Вучобу закончу—са мною
Паедзеш... у госці, вядома...

Над імі срабрыстай ліствою
Таполі шумяць каля дома.
Дзяўчына суцішыла крокі.
Вось ганак. Пара расставацца.
Апоўначы ў доме высокім
Спакойныя сны пасля працы.
А месяц на сцены ліецца.
На сцены хлапец пазірае:
«Насмерць тут стаялі гвардзейцы»...
Ён прозвішча бацькі чытае
І вымавіць слова не можа...

БАЛАДА ПРА МАНЦЕРА

У каўдобінах гразкай дарогі
Утапіўся месяц сляпы.
Нібы рэўматычныя ногі,
Гудуць і гудуць слупы.
За палямі далёка ў тумане
Агнёў гарадскіх не відно.
На мокрай самотнай паляне
Манцёр праклінае ноч.

Пад слупамі электралініі
Спыніўся, стаіць на гары.

Іскрамі, іскрамі сінімі
Пырскае зырка «абрыў»:
Навальнічнага ветру сіла,
Паламаўшы макушкі вольх,
Абарвала дрот
І спыніла
Сто тысяч сонечных вольт.

«Аднаму не управіцца ноччу»,
Пазірае ў неба манцёр.
А да горада трэба крочыць
Да зябкіх світалых зор.
А за вёрстамі на небакраі

Агнѣў гарадскіх не відно,
Заводы, млыны і трамвай
Спыніла цёмная ноч.
І дачушка маўклівая дома
З падручнікам каля стала
Сядзіць і чакае, вядома,
Ад бацькі свайго
Святла.

«Што-ж ты думаеш доўга»,—
Гамоніць
Над мокрай палянаю лес.

І плюнуў манцёр на далоні,
Слуп абхапіўшы, палез.
Засвяціліся хоць-бы з-за хмары
Высокія лямпачкі зор!
Толькі чуючы сэрца ўдары,
Працуе у цемры манцёр...
Асляпіўшы полымем вочы,
Занылі драты каля вольх.
Распляскалася ў цемры ночы
Сто тысяч сонечных вольт.

На заводах аглохлі ад грома,
І на вуліцах расцвіло.
Дачушка шчаслівая дома
Крыкнула звонка:
— Святло!..

СВІТАЛЬНАЯ КАЗКА

Дзесьці сонца адкрыла калючае вока.
Першы промень стралою ўдарыў здалёк.
У шыбах празрыстых асветленых вокан
Дрыжыць, узнімаючы горад, гудок.

І за горадам дзесьці на ціхай дарозе,
Дзе дрэмле, варушачы лапамі, бор, —
Заспаны абознік узяўся на возе,
— Світае... — прамовіў і вочы працёр.

Залаты і вялізны, у белым тумане,
Горад шумна адкрыўся над галавой:
Высока,
Высока
Рыпяць рыштаванні
Ля хмараў, падпаленых золкай зарой.

Трактараград устае, бы волат, з палянак.
Яшчэ цэх непакрыты.
Лагодна над ім
Зялёныя сосны шумяць ля вагранак,
Як пальмы, што стануць пад дахам шклянным.

Ды ўжо чуе натхнёнае сэрца
У далінах

НА ПАРАДЗЕ

... Па плошчы Леніна прайшлі з пяхотаю
машыны.
Пад танкамі прагрукатаў гарачы вышчэрблены
брук...

Нібыта звон сваіх радкоў,
Нібыта сэрца перастук,
Я сёння чую цішыню чаканае хвіліны.
Яна ўрачыста ападзе на плошчу, на калоны
І на штандары, што гараць ярчэй вясновае
зары.
Пачуюць людзі, як лісты з галін ранняюць
клёны.

На дахах шумна хлапчукі
Ускінуць шапкі:
— Трактары!..

І захвалюецца народ,
Пачуўшы гэта слова.
Здалёку ў Мінск ідзе завод
Калонаю сталёвай.
Сядзяць бязвусыя майстры
Спакойна на машынах,
І новай маркі трактары
Прымае ў іх Краіна.
Хай грукне тысяча гармат над славаю парада!

Да наших крокаў, наших дум
Уся прыслухайся, зямля.
Ідуць на нівы трактары каля трыбуны ўрада,
Нібы калісьці танкі ў бой
З Чырвонай плошчы ля Крэмля.

III

III

НАРАДЖЭННЕ

Той мужны год не выпадкова
За першы свой лічу даўно.
Кавалерыйскія падковы
Будзілі гарадок Сянно.

Навокал у лясным павеце
Зямлю дзялілі мужыкі.
І з пушчы панскай ля павеці
Ляжалі ў бацькі круглякі.

Ен думаў пра маю калыску
І ставіў пяцісценны дом.
Даносіўся з Масквы і Мінску
Дэкрэтаў Ільічовых гrom.

Мой бацька ведаў: долю сына,
Каторы ў свет 'шчэ не прышоў,
Калыша з песнямі краіна
У шумным полімі сцягоў.

І сын народзіцца шчаслівы
І заварожаны ад бед.

Яму не толькі лес і нівы
За вёскай выдзеліў камбед.

Казаў пра сённешнія далі
На сходзе ў вёсцы камісар.
У школу новую прыслалі
На роднай мове лемантар.

І, каб вучыўся я спакойна,
Прайшлі ваколцай палкі.
Нібы ўспамін цяжкі пра войны,
Звінелі пад нагой абоймы,
Ржавелі прускія штыкі.

Той мужны год не выпадкова
За першы свой лічу даўно.
Кавалерыйскія падковы
Будзілі гарадок Сянно.

З павету нашага дарога
Ішла ў Смаленск сярод лясоў.
А там ля провада прамога
Стаяў таварыш Мяснікоў.

Не толькі ён —
Уся краіна
З ім слухала Маскву тады.
Над зацярушанай ялінай
Звінелі тонка правады.

У снежныя глухія далі,
Звычайнае для нас цяпер,

Хвалюючыся, першым Сталін
Сказаў тады:
«БССР».

І, запаўняючы анкету,
Запіша кожны беларус,
Як дату нараджэння, гэту
Вядомую сягоння свету
І мне вядомую пару.

Суроваю парой Дзяржаву
Стварылі мне большэвікі,
Каб меў я гонар свой і славу,
Сваё калоссе і штыкі,

І, вырашы пад яснай зоркай,
Што над маёй зямлёй гарыць,
Змог я ў Парыжы і ў Нью-Йорку
Са светам мужа гаварыць!

Гадуючы сады і нівы,
Гудкамі будзячы гады —
За плугам,
За станком,
Шчаслівы,
Я добра помню заўсягды:

Вядомае ў далёкай далі,
Звычайнае для нас цяпер
Імя дзяржавы першым Сталін
Назваў тады: «БССР».

Я ЗЯМЛІ ГЭТАЙ СЫН...

Хто сказаў за мяжой, што малая мая
зямля?

Зірні на Радзіму, таварыш:
Шырэй метраполіі
Бельгійскага караля
Адной Белавежы абшары.

Толькі сэрцам, здаецца, змагу я сягоння
абняць

Прастор Беларускай Дзяржавы.
Штурмам Нарач шуміць.
У Мінску заводы дымяць.
Маўчаць каля Брэста заставы.

Хоць да мора адсюль далёка дарога
лягла,

Я маю марскую адвагу:
Да Берліна
Флатылія пінская даплыла
Ды загрузкала па рэйхстагу.
І славу маю не абняць і не змерыць
ніяк,

Звініць яна з кожнай паляны,
Дзе тлее жалеза, прабіўся вясёлы сасняк
Над танкамі Гудэрыяна.

Вывучаюць стратэгію нашу
ля дымных стром
У Грэцыі гордай салдаты.
Яе прыгадаўшы, прыціхнуць за круглым
сталом
Заморскіх краін дыпламаты.

З трыбуны сусветнае, славячы працу і
мір,
Гучыць мая родная мова.
Свой дом працавіты, праслаўлены ўсюды
людзьмі,
Будую нашчадкам нанова.

Я мірна працую. На лядах грыміць
дынаміт.

Ля кузняў гарматы згрузілі.
На палескай нізіне
некалькі ўбачаць Калхід

Сябры дарагія — грузіны.
Слаўлю дружны Саюз! Совецкая
маці-зямля

Дала мне магутныя крыллі,
Перад светам усім сягоння куранты
Крэмя

Угодкі мае абвясцілі.

РОДНЫ ДОМ

Ненаглядны свой дом
Змеру крокам шырокім
Па бруку:
Шумны аэрадром,
Ціхі парк,
Што за Домам друку;
Паясы аўтастрад,
Маладыя сады Кальвары;
У бары Сонцаград
Мы сваімі рукамі
Стварылі.
Мінск —
Прасторны мой дом
І дзяржавы маёй
Сталіца.
Тут
Усё мне кругом
Да апошняй знаёма драбніца.
Тут
Пад шатамі ліп
Я сустрэўся
З дзяўчынай найлепшай
Тут
Адліў лінатып,
Нібы кулю,

Радок майго верша.
Тут
Я добра пазнаў
Боль расстання
І радасць сустрэчы.
Родны Мінск,
Мне вайна
Тваё гора
Паклала на плечы.
Не згінаўся —
Стаяў
Я на волжскім
Разбітым пароме.
Тройчы
Я паміраў
За цябе
На абстрэленай строме.
Не памёр я —
Дайшоў
Да цябе,
Як да роднае хаты.
Веюць дымам баёў
Той сустрэчы
Барвовыя даты:

• • • • •
Сумна
Пахне палын
На зарослых
Гарбатых руінах.
І кавалкі цаглін
Пад нагамі...
Ідзеш, як па мінах.
Маё сэрца ляціць

У прадонне ўспамінаў,
Трывогі.
Дзесь ліхтарык блішчыць,
Хтось у цемры
Шукае дарогі.
То мінчанін ідзе
На кватэру
У паўночным спакоі.
Ветру,
Хмарам,
Бядзе
Адчынены
У доме пакоі.
Там
Усходцы вядуць
Праз паверхі пустыя
Да зорак.
Каля ганку цвітуць
Палыны
У страшэнных разорах.
У разбітых мурах
Плачуць ноччу
Вушастыя совы...

. . . . .
У пячэрных вяках
Мы знайшлі цябе,
Горад суровы!
Палыновы прастор
І агеньчык гаркавай карбідкі.
Вочы ясныя зор
Над табой
Пагасілі зеніткі.

У пячэрных вякоў
Мы адбілі цябе,
Мой любімы,
Каб расцвіў ты ізноў
У сюзор'і
Вялікай Радзімы.
Памірае палын
На разрытых,
Як памяць,
Руінах.
І кавалкі цаглін
Пад нагамі...
Ідзеш, як па мінах.
Ды мінчанін цяпер
Поўны радасці шчырай
І веры.
Вокны новых кватэр
Запалалі.
Гамоняць кватэры.
Грукат ноччу і ўдзень
І гудкі
На дарожных істужках.
У трамваях людзей
Сёння поўна,
Нібыта ў цяплюшках.
Як цяплюшка, трамвай
Нас вязе
Да прэдняга краю:
Катлаваны капай,
Кладзі
Новыя рэйкі трамваю!
Скіль спячоўку!..
Ямчэй

Мураваць будзе сцены палаца.
Хай далоні пячэ
Пасля спорнае
Дзённае працы.

Мне-ж
Праславіць радком,
Словам пругкім, нібыта цягліцы,
Ненаглядны свой дом—
І людзей,
І палацы сталіцы.
Хай квітнеюць сады,
Віядукі павіснуць
У гrome!
Я жыву,
каб заўжды
Мяне помнілі ў родным доме.

1948 г.

ЛІДА І ЛАРЫСА

У гэтых імёнах дзявочых зліта
Песня бярозы і кіпарыса:
У Беларусі знаходзіцца Ліда,
У Грэцыі горнай—Ларыса.
Ліда будзе сягоння палацы,
Дачакаўшы з паходу каханка.
Ларыса сцякае крывёй на пляцах
Пад скрогат заморскага танка.
З торбаю ходзіць па гораду гора.
Ботам стаітаны чорныя косы.
Рускую песню ў задымленых горах
Пяюць партызаны Грамоса.
Два гарады. Дзве песні дзявочых.
Гоман бярозы і кіпарыса.
Лідзе не спіцца ў зорныя ночы—
Далёкая стогне Ларыса.

БАЛАДА АБ МАСКВЕ

Насмерць стаяла партызанская
брыгада.
Балоты ржавыя... жалезная
блакада...

Дзень і ноч,
як ачумелы,
немец люта лез,
і трашчэў,
ад прыску белы,
восем сутак лес.

Смакталі моўчкі людзі волкі мох
зялёны,
адно шкадуючы—
апошнія патроны.

А камандзір на бінт ірваў сваю
кашулю:
— Апошнюю сабе, браты, пакіньце
кулю...

І тады
ў цішы застылай
вогненных балот

загримеў
шырокакрылы
зорны самалёт.

— Масква!.. —

узняўшыся, у бой ішла
брыгада.

У крыку сіла грозная была
і радасць.

Сцяг узяў
па-над сабою
ранены камбрыг.
На прарыў
ішлі сцяною
дымныя бары.

Шырокаротэе «ура»
на тропях гразкіх
кругом гримела,
крышачы крыжы і каскі.

Колькі год
над чужакамі
там шуміць трава.

Дзень і ноч
заўсёды з намі
родная Масква!

1947 г.

ЧЫРВОНЯЯ СТРАЛЫ

На сценах разбітых кварталаў —
Дашчэчкі з чырвонай стралой.
Імя баявых генералаў
Напісана грубай рукой.

Вялі генералы на захад
Дарогамі рознымі нас.
Вісеў, каб не збіцца са шляху,
Армейскаму тылу наказ...

Цяпер толькі вецер палыцны
Чытае імя над стралой.
У рыштаваннях руіны
Прапахлі лясною смалой.

Як толькі квартал заіскрыцца
Зарою, адбітаю шклом.
Мы зноўку на новых святліцах
Дашчэчкі старыя прыб'ём.

Чырвоныя стрэлы на захад!
Чытайце, патомкі, наказ:
Ішлі мы праслаўленым шляхам,
Крывёю баронячы вас.

Мінск, 1946 г.

МЫ ВАС НЕ ЗАБУДЗЕМ

Дрэплюць зноўку мурожныя цёплыя
копы,

Дыша дзікаю вялаю мятай паляна.
Зараслі у бары вербалозам акопы,
А магіла ірдзее,
Як свежая рана.

Працярэблена к роднай магіле алея.
«Мы вас не забудзем!» —

Дашчэчка з фанеры.

Ціха,

Нібыта ў чарзе каля маўзалея,
З лугавымі вянкамі стаяць піонеры.

Не пагасне ніколі салдацкая слава.

Паўшых мы не забудзем.

І там,

На заходзе,

Іх імя, як пароль, называе застава,

Калі ў ноч на пасты баявыя выходзіць...

... Дзеці

росныя кветкі маўкліва паклалі

І сцяжынку пасыпалі жвірам азёрным.

Быццам кінулі водбліск з далёкае далі

На магілу лясную Крэмлёўскія зоры.

ПАВОДКА

Каля дняпроўскіх стром
Будуе дом
Брыгада.
Грукоча лёдалом,
Нібыта—кананада.

Плыве здалёку крыг
Халодны гулкі скрогат,—
Ад страху на Дняпры
Счарнела ўраз дарога.

У цесны наш барак
Ішла яна з тумана:
Вазілі напрасцяк
Бярвенне шляхам санным...

З сякерамі ля стром
Прыціхла ўся брыгада —
Грукоча лёдалом,
Нібыта — кананада.

І хтосьці з талакі
Згадаў баі ля Волгі...
А вецер дзьме з ракі
І пахне поўднем, волкі.

На сэрцы — непакой,
І радасць, і трывога.
Над шумнаю вадой
Ламаецца дарога.

З-пад жоўтых стром удаль
Плывуць яе кавалкі.
Кругом бурліць вада...
Крычаць у небе каўкі.

Шуміць рака ў лазе
На пожнях, на палянах,
Здаецца, й нас нясе
У даль, ад шчасця п'яных.

Лагодны шум трысця
І лёду гулкі скрогат.
Да поўдня
напрасцяк
Шырокая дарога!

ДОЖДЖ

На нiвы, рыжыя папары,
Дзе дыша сонцам сухавей,
Сiвыя прыун са злоснай хмары
Навёў сто дваццаць батарэй.

Варочаўся пад самым сонцам
Гультаявата грозны гром.
I бiлi ячмянi бясконца
Сваiм запыленым чалом.

Хутчэй жадаючы напiцца,
З мальбою падала на дол
Даўно засмяглая пшанiца
Высокая, як частакол.

Дажджу прасiла ўсё пад небам:
Густое голле вiшняка,
Бары, патрэсканая глеба
I абмялеўшая рака,

Дзе цяжка дышуць перакаты
Чырвонапёраю платвой,
Не варухне каржакаваты
Алешнiк вялаю лiствой.

НАД БУГАМ

Шумяць

высокая атава

І Буга жоўтыя віры.

Без візы гоняць над заставай

Хмурынку лёгкую вятры.

За хваляй—польскія загоны,

Альховы сум лясных аблог,

Вакол каменныя мадоны

Маўкліва плачуць ля дарог.

Кальша Буг,

адбіўшы зоры,

Славутай крэпасці муры.

З фартоў разбітых

у дазоры

Выходзяць паўшыя сябры.

Калі ў барвовых хмарах дыму

Грымеў каля Смаленска бой,

Яны шчэ ў Брэсце, як Нахімаў,

Фарты трымалі над ракой.

Цяпер ідуць па ўсёй граніцы,

І, неастыўшы з боек тых,

Гарыць трывожнаю зарніцай
Над краем пагранічным штых.

Плыве з далін маторны клэкат,
Пераклікаюцца гудкі.
І па-над Эльбаю далёкай
Стаяць савецкія палкі.

РАЗМОВА З ДНЯПРОМ

Булькоча абмялелы брод.
На беразе — акопы...

Вы летам бачылі Дняпро
Каля мястэчка Копысь?

Славутай не пазнаць ракі:
У брод, што ледзь бруіцца,
Ідуць да крамы нацянькі
З Замосця маладз'іцы.

І, гледзячы на іх, рыбак
З тужою Дняпру гавора:
— Змялеў за годы, небарак,
Старэеш, бацька, з гора.

Рыбак пачуў —
Шуміць рака
Славутая, сівая,
Каля мяцёлак трасніка
Шапоча, як жывая:
— Лясы павысеклі кругом,
Без ценю млеюць броды,

І лета ў сонечны шалом
Забрала мае воды.

Цяпер я небагата вод
Нясу на тья сушы,
Дзе сонца ўжо каторы год
Пасевы поўдня глушыць...

Са скаргай горкаю замоўк
Дняпро пад спёкай люгай.
Рыбак стары гавора зноў:
— Ты не гаруй, Славута...
Вунь лесатэхнікі гурбой
Блукаюць па абрывах;
Яны пасеюць над табой
Высокі бор шумлівы,
Каб ты да восені збярог
Вясновы гул паводак,
Каб ты узяць на грудзі змог
З-пад Оршы параходы.
Яшчэ ты возьмеш воды ў стэп
З Беразіны і Сожа,
І сабяруць багаты хлеб
Калгасы Запарожжа...

Загаманіў, як увясну,
Славута:

— Дзякуй, сыне...
І, радасны, пра навіну
Шуміць на Украіне.

Л Е Т А

Разамлелі ад спякоты сосны.
І гараць, нібы пустынь пяскі,
Жоўтыя аголеныя дзёсны
Абмялелае ракі.

Перакаты плыткія іскрацца
Вогненнымі дыскамі святла.
Жоўты рай, дрымотны рай акацый
Паланіла рупная пчала.

І бальшак і лес—усё спавіта
Душнаю зялёнаю смугой:
Небывалае красуе жыта,
Сонца засланяючы сабой.

І вятрак далёкі ў ціхім полі
Пахавалі хвалі збажыны.
Крыламі махаючы паволі,
Над зямлёй павіслі каршуны.

Адвяхоркам падае барометр.
Напльваюць хмары спакваля.
У вятрах,
У клубах пылу,

Громе
Страпянецца чэрствая зямля.

І, як друг, даўно нябыўшы ў краі,
Загрукоча ў вокны спорны дождж.
І адрэжа хмар цяжкі акраец
Кожнай ніве
бліскавіцы нож.

Падстаўляй далоні вадаспаду,
Слова цёплае сябрам скажы:
— Хай для нас
Па нашаму раскладу
Смаліць сонца і шумяць дажджы!..

РАДАСЦЬ

Восені зарава верасень
Прынёс на арцельны стан.
Цвіце, дагараючы верасам,
Сіняя заціш палян.
Мёдам напоўнены конаўкі
І векавыя жбаны.
Бамбардзіруюць антонаўкі
У сонных садах буданы.
Узнятыя скрозь падпорамі,
Цяжкія трашчаць сукі...
Запаранымі

маторамі

Грукочуць

грузавікі.

Бярозавы шлях у калдобінах,
Нібыта прайшлі франты,
Ад Кобрына

і да Жлобіна

Разгойданы ўсе масты.

Гэта

абозы чырвоныя

Везлі рэспублікі скарб;

Буксы нагрэты вагонныя—

Гэтакі вогненны скарб!

Поўныя ўсе элеватары,
А ўсё эшалоны ідуць.
Скрогат... дымкі белаватыя...
Аж угінаецца пуць!
Ды ад рамонтнай брыгады я
Не чуў на чыгунцы скарг:
Сэрца рабочага радуе
Поля калгаснага скарб.
Восені зарава верасень
Прынёс на арцельны стан.
Цвіце, дагараючы верасам,
Сіняя заціш палян.

Хай засынае зара ў лісці,
Туманаў клубіцца дым,
Поўныя шчырае радасці,
Мы ў будучыню глядзім.

Верасень, 1948 г.

САМАЛЕТЫ НАД НІВАМІ

Толькі золак заграе над белай
калінай,
Гудуць самалёты ў блакітах радзімы.
Спадае паволі на ўсходы азімы
Празрыстае воблака солі калійнай.
Нахіліліся людзі над нівай шырокай:
Падкормлена добра арцельнае жыта.
Не моўкнучы, плавае ўдалечы
строкат,
Машыны пілотаў гудуць працавіта.
А настрэчу ім вырай курлыча
з-за мора.
Спазніліся... эх, журавы, не крычыце.
Мо', гачуўшы над мірнаю нівай
маторы,
Згадалі пажары на сонечным Крыце?
Там гарачых матораў гамонка
чужая.
За морам лягло вас, крылатых,
нямала
На шпалы,
на скалы далёкага края,
Дзе страшнымі газамі хмарка
спаткала.

МАЛАЦЬБА

Ноч напоена восеньскай стомай.
Малатарні гудуць навакол.
Яравою прапахлі саломай
Залатыя ваколіцы сёл.

На млынах у раёне завозна,
У святліцах—вясельны пірог.
Нібы войску,
Чырвоным абозам
Цесна сёлета
на перавозах
І на чэрствых далонях дарог.

Пад нагамі—смалістыя трэскі,
Нібы лісце:
У зрубам шляхі.
На калёсах, у кузаве трэскім
Леглі белай гарою мяхі.

Качаны таўшчыні небывалай
Серабрацца, як месяца шар,—
Быццам месяцаў тысяча ўпала
З вышыні
У драбіны мажар.

Ноч напоена восеньскай стомай.
Малатарні гудуць навакол,
Яравою прапахлі саломай
Залатыя ваколіцы сёл.

1946 г.

У ДАРОЗЕ

Да Беларусі дзевяць дзён
Гушкаў яго вагон.
Страсае лісце на перон
Здаўна знаёмы клён.

Начная станцыя. Лясы.
І крыкі журавоў.
Прыехаў на пабыўку сын
З Курыльскіх астравоў.

Абняўся шчыра бацька з ім
І чамадан панёс.
Запахла сенам лугавым
У цемрадзі з калёс.

Да роднай вёскі Цёмны Лес
Адгэтуль вёрстаў пяць.
Па рэйках цераз пераезд
Калёсы грукацяць.

Рабінавы сцюдзёны шлях.
І гасне семафор.
І бульбай печанай прапах
Начлежнікаў касцёр.

А хвоі тоўпяцца гусцей.
Не скажаш: як у сне,
Ляціць з-пад хмараў пух гусей,
А можа першы снег?..

Чутно: здалёк рыпіць асвер
За смольнаю градой.
Да дому роднага цяпер
Падаць рукой.

Ураз ударыла святло,
І расступіўся бор.
Свіціцца над ракой сяло,
Прысады, гонт абор.

І цёплы водбліск у вачах,
На хмарах, на зямлі.
І меддзю цёплаю блішчаць
Сасновыя камлі.

Здзівіўшыся, узняўся сын.
Шчаслівы ў бацькі твар.
— А вось яшчэ адна з навін,
Глядзі: нібы пажар...

Стары гаворыць аб раллі,
Дзе багна скрозь была:
— З снапамі жыта мы ўзнялі
Яшчэ снапы святла.

Плаціну сёлета вясной
Паставіў наш калгас.
Гарыць пад кожнаю страхой
Зара ў паўночны час...

Бліжэй, бліжэй гараць агні.
Іскрыцца гулкі шлях...

Тваё світанне, комунізм,
Адбілася ў вачах.

ЧАТЫРЫ ТОСТЫ

За вокнамі грае шумлівы
Сівых завірух карнавал.
Мы год сустракаем шчаслівы,
Узняўшы шыпучы бакал.

За светлыя далі Радзімы—
Багатую хату,
З якой
Відны у Ігарцы ільдзіны,
У Крыме—зялёны прыбой!

Гарыць над зямлёю барвова
Світанне чаканага дня.
За добрае, мудрае слова,
За Сталіна!—вып'ем да дна.

Прышлі мы з вялікай работы,
Грубых далоні пячэ.
За ўзятыя працай высоты,
Сябры, налівайце яшчэ!

Гудуць самалёты,
Лінкоры
Успенілі мора ля скал.

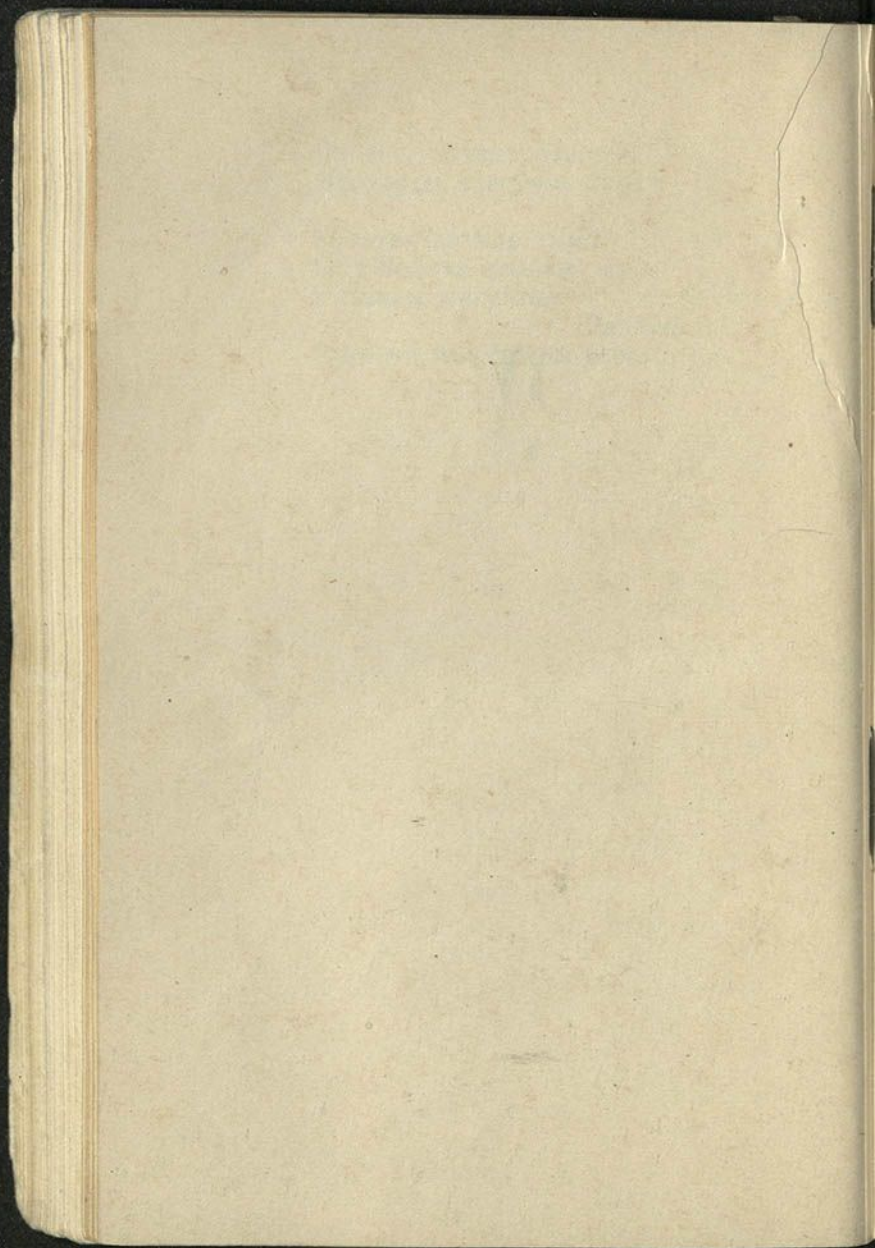
За вас, баявыя дазоры,
Чацверты напоўнім бакал.

Багатая дрэмле азіма
Пад белымі крыламі зім.
І гімнам магутным
Грукоча над светам усім. Радзіма

IV

АБЛОКІ

Вярблужы стэп шырокі
Саланчакі пакрылі.
Бялюткія аблокі
Стаяць на небасхіле.

Пад'ехаўшы, мы бачым:
Аблокі засцяць горад.
Стаяць у стэпе, значыць,
Пад вечным снегам горы.

Адкуль тут горы?
Роўны
Прастор ля магістралі...

Стаяць стагі бавоўны,
Што людзі назбіралі.

ЛЯМПАЧКА ІЛЫЧА

Закрычалі арлы на крутым Гіндукушы,
Рэжуць крыламі ў небе воблачны дым.
Іх суровы спакой на вяршынях парушыў
Электраагнямі кішлак Інкашым.

Нібы сонца, іскрыцца на мачце высокай
Прамяністая лямпачка Ільіча.

За кардонам, за чорнай трапічнай асокай
Не спаў усю ноч гарнізон англічан,

Бо не толькі арлоў растрывожыў агнямі
Наш калгасны кішлак у цемрадзі гор.

На граніцу з'явіўся перацяты рамнямі,
Сухі,
як пагарда,
брытанскі маёр.

«Прапаганда!..»—крычаў ён, зірнуўшы на горы,
Што трапечуць у зараве залатым.
Пагранічнік спакойна глядзеў на маёра,
Смяяўся калгасны кішлак Інкашым...

Палымнелі агні над вяршыняю сіняй,
Лілося ў чужыя даліны святло.

Сярод ночы індусам у цёмнай краіне
Здалося,
што яснае сонца ўзышло.

АПОШНЯЯ ПАРАНДЖА

Муэдзін ахрып
І з мінарэта,
Стомлены, як вол, пачаў мычэць.
Не ідуць — крычы хоць усё лета —
Мусульмане верныя ў мячэць.

Людзі ў полі; просіць піць бавоўна,
І пшаніца просіць: пара жаць...
Праплыве хмурынкаю раптоўна
Каля сцен мячэці паранджа.

Муэдзін бабульку прывітае,
Сам сабе прамовіць муэдзін:
«Паранджу, напэўна, апранае,
Каб хаваць маршчыны
ад мужчын...»

А ў даліне сонца разлілося,
З гор грыміць іскрысты вадаспад,
І цалуе спелае калоссе
Шчокі загарэлыя дзяўчат.

Ім не трэба чорнага чачвана,
Ззяюць вочы шчасцем і красой.
Паранджа з краіны ўсёй сарвана,
Нібы ноч мінуўшчыны цяжкой.

СОНЦА ПОУДНЯ

Адклубіўся на гары зялёны
Зараснікаў росных дым.
Ясныя, як восень, гроны
Наліліся сонцам маладым.

Выйдуць вінаробы Андыжана,
З песнямі пажнуць віно.

Як мора, зашуміць яно,
Ламаючы ў падвалах чаны.

І з бутэлек у мяцельны студзень
У суровым краі непагод
Вып'юць на зімоўках людзі
Сонца залатых шырот.

СНЕЖАНЬ У СТАЛІНАБАДЗЕ

У Мінску кружыцца паволі
Над плошчамі сняжынак рой.
А тут блакітныя таполі
Шумяць вільготнаю ліствой.
Яны стралой, нібы каметы,
Ляцяць у неба.

Ветру свіст.
І закружыўся па-над светам
Сняжынкаю
даспелы ліст.

То вецер паркам тапаліным
Навіны з Поўначы прынёс,
Дзе новагоднія яліны
Сячэ суровы дзед-Мароз.

ГОРНАЯ ДАРОГА

Даліну, таполі, дувалы
Шызая хмара закрыла.
Ударылі ў твар з перавала
Ветру халодныя крылы.

Вяршыні
Пакрыты
Снягамі.
Машыны
Спавіты
Вятрамі.

Такога
Не выдумаць, здэцца:
Дарога
Спіраллю віецца.
Масівы граніту.
Пячэры
Клыкі сталактытаў
Ашчэраць.

То раптам
Тунэлі у мроку,
То прорва
Двухвэрстая збоку.

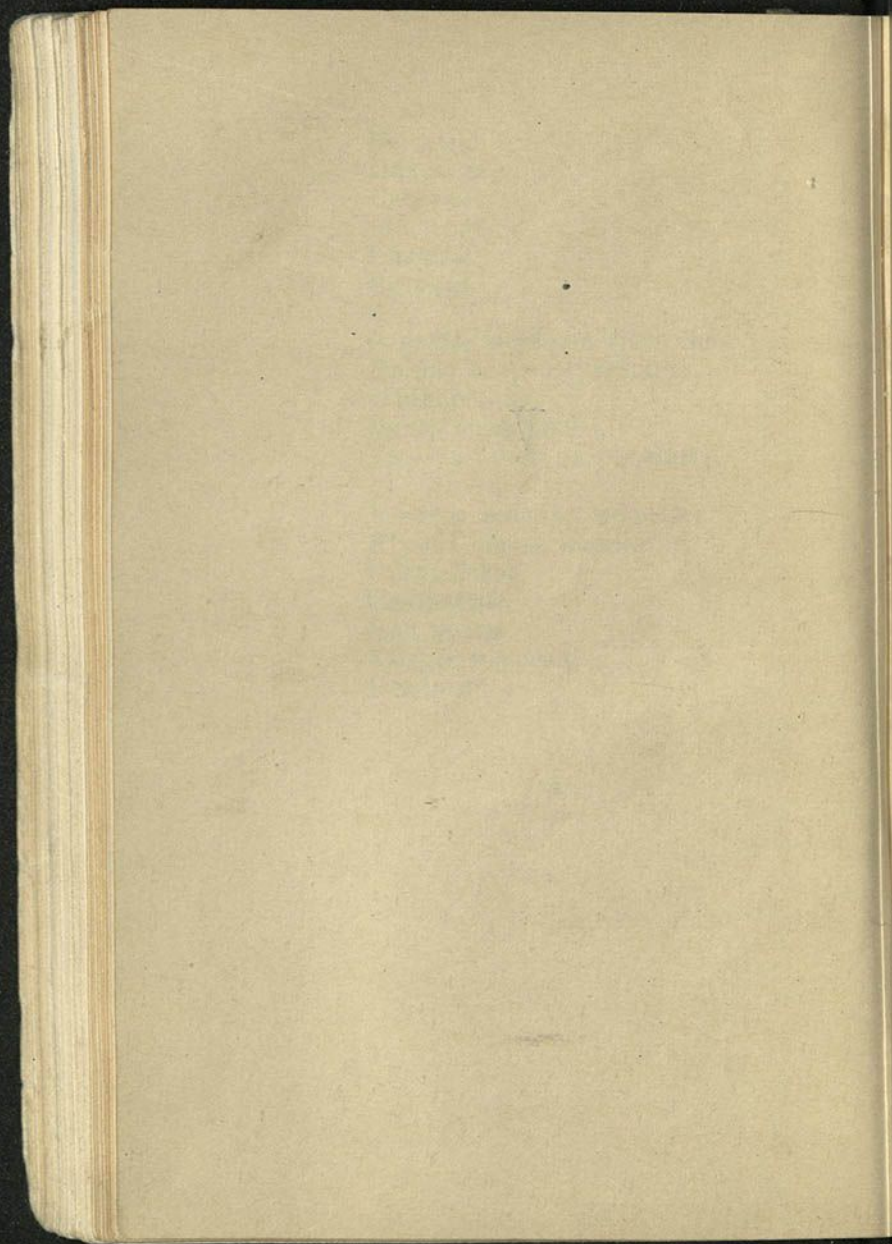
Вяршыні
Пакрыты
Снягамі.
Машыны
Славіты
Вятрамі.

А ветры чытаюць трывожна
Надпіс старое грабніцы:
«Падарожны,
Будзь асцярожны,
Ты—як сляза на расніцы».

А нашы імчацца машыны,
Шумна ірвуць кіламетры,
Стаптаўшы,
Падмяўшы
Пад шыны
Хмары, вяршыні
І ветры!

V

НОВЫ ГОД

Яшчэ у Мінску снежань хмурны,
Як дзед з бахматай барадою,
На плошчах гандляваў ялінкамі,
А новы год у Порт-Артуры
Узняў над пенаю прыбою
Чырвоны выпмел, што зарою
Палаў, авеяны сняжынкамі.

А новы год—юнак ружовы—
Ішоў таежнымі шляхамі,
Вітаўся з коннымі і пешымі,
Ля пагранічнае дубровы
З галінак шэрань збіў штыхамі
І на Байкале з рыбакамі
Ён, дужы, гулка грукаў пешнямі.

Нястомны, радасны, праменны,
Ён нёс прыіскам у канторы
З тайгі разлапай зліткі золата.
Пасля раздзьмуў ярчэй мартэны,
Спусціўся у руднік шахцёрам
І высек з руд спрадвечных зоры—
То іскры пырснулі з-пад молата.

І вось...
Куранты б'юць...
Над светам
Грымяць вясёлым веснаходам,
І спеў плыве за моры, звонячы.
Адчуеш ранне ў звоне гэтым
І сэрца стук, што ўсім народам
Прароча ў штормах дзень свабоды
І кунізма бераг сонечны...

Мы сэрца Сталіна ўсе чуюм
І бераг запаветны бачым,
Калі грукоча спеў са Спаскае,
І Сталін знае: мы будуюм
Свой край з натхнёнасцю юначай.
На картах новы год адзнача
Агні будоў, што ззяюць казкаю.

Сняжку падсыпаўшы на нівы,
Каб не спаліла рунь дыханне
Сівога сівера паўночнага,—
Дайшоў да Мінска год шчаслівы.
Ён, не марудзячы, уранні
Узнімецца на рыштаванні:
— Вітайце новага рабочага!

КАМАШЫ ФІРМЫ «БАЦЯ»

Я хлопец вясковы. Шчасліва я вырас
Пад сонцам калгасным, у хвойным зацішку.
Пра фабрыкантаў ды розных банкіраў
Даведаўся ў школе, чытаючы кніжку.

Гады адгрымеўшыя—зменах прычына:
Я ўжо не наўны вясковы хлапчына.

Банкіры гублялі уладу й багацце,
Дзе нёс я з сябрамі паходныя сцягі...

Камашы вядомае фірмы «Ян Баця»
Прыслалі ў падзяку мне з вольнае Прагі.

Ян Баця — камашны кароль знакамiты.
Уцёк у Бразілію з Прагі ад кары.
Цяперака, праўда, кароль ён пабіты —
Можа ў Вікторыі чысціць бульвары?..

А чэхі, славакі будуюць свет новы
І па рашэнню рабочага сходу
Назвалі «Святлом» камбінат абутковы,
Святлом, што прышло ў сорок пятым з Усходу.

У ротнай капцёрцы стаяць мае боты,
Што зведалі добра замежныя маршы.
Узняты гудкамі гарачай работы,
Нашу я на тоўстай падэшве камашы.

Сяброў падарунак! Хай знаюць мільёны:
Ты сведчыш аб сіле няўмольнага кроку,
Што ўсюды сатрэ фабрыкантаў імёны,
Як словы «Ян Баця»
з падэшвы шырокай.

МАЛАДОМУ ВЫБАРШЧЫКУ

(Радыё-прамова)

Дружа мой, надыйшло поўналеце,
Восемнаццаць адгрукала год.
Не багата пражыў ты на свеце,
А табой ганарыцца народ.

Гэта ты з партызанскай дубровы
Уначы на «жалезку» ішоў,
Разгарнуў над Берлінам барвовым
Сцяга нашага сонечны шоўк.

Гэта ты у забоях Урала
Сек парод руданосных пласты,
За Хінганам спяваў на прывалах,
Перамогац, юнак —
Гэта ты.

Не багата пражыў ты на свеце,
А на скронях — сняжок сівізны, —
То ліхія сляды ліхалецця,
Срэбны прысак страшэннай вайны.

Ты, нястомны, стаіш ля варштата,
Зноў на лініі першай стаіш,

На Палессі будуючы хаты,
На граніцах вартуючы ціш.

Грозны атам жыве ў тваіх жылах,
Разгарні толькі
  дужы свой стан --

Ён растопіць і полюс застылы
І расплешча да дна акіян.

Ты — усюды:
  збіраеш маторы,
Што абудзяць прасторы зямлі;
Можна ў прагнай цішы аудыторый
Свой чарговы рыхтуеш залік,

Мо' цяпер тапары твае звоняць
У сумётах таежных акруг...
Дзе-б ні быў ты на працы сягоння---
Слухай шчырае слова, мой друг.

Будзе ў месяцы лютым дзевяты
Урачысты аснежаны дзень —
Узнімі ты над светам у свята,
Нібы славу сваю, бюлетэнь. —

І аддай ты і голас і сэрца
За таго чалавека ў Крэмлі,
Што шляхі асвятліў у бюсмерце
Для народаў совецкай зямлі.

Ён бярог цябе ў бойках суровых
І прынес долю ясную зноў

Да кастроў партызанскай дубровы,
Да аброслых травою муроў.

Ён вучыў цябе ў шахтах Урала
Працаваць для Радзімы сваёй.
Без яго не прайсці-б перавалаў,
Што табе пагражалі бядой.

За плячыма — баі і паходы,
Колькі светлых прад намі дарог.
Дзе-б ні быў ты, мой дружа, — заўсёды
Помні: Сталін табе дапамог.

6. I. 1947 г.

ПРА АТАМ

Быльнягом
яшчэ магiлы не пакрыты,
І салдаткі плачуць у адчаі.
Як даўно калiсьцi пра iпрыты,
Пра страшэнны атам закрывалi.

Не жартоўная,
Вядома,
Гэта справа, —
Капне бомбу з неба гад крылаты
І на мiляў дзесяць
Злева,
Справа
Спапяліць людзей,
Дубровы,
Хаты.

Толькі не для нас,
Сябры,
Такія жахі!
Я кладу цагліну да цагліны,
Пасадзіў сады,
Уздываю гмахі,
Замяшаўшы густа
З сонцам гліну.

На зямлі сваёй працуючы заўзятая,
Гавару сягоння кожнай расе:

— Я таксама расшчапляю атам,
Каб

Каб пшаніцу жалі мы на Марсе,

айвой і рысам

пінскі край пакрыўся,

Квітнеў полюс —

атамам сагрэты,

Замест яблыкаў смяртэльных Мільса,

Юнакі сціскалі каб

Ранеты!

Так хачу...

а хлынуць навальніцай войны,

Бамбавозы загудуць над хатай,—

Як ніколі,

Грозна і спакойна

Расшчаплю я гневу гулкі атам!

Ляжа чорным пылам першы вал атакі.

Косткі вашай

Нат' не знойдуць чэрці,—

Памятайце за мяжой! —

пісакі,

А таксама вы,

Шаноўны Чэрчыль.

Мінск. 1946 г.

ПУШКІН У БЕЛАРУСІ

Яшчэ не ўдарыў стрэл Дантэса,
Яшчэ ў прасторы не заціх
З Міхайлаўскага да Адэсы
Калёсны гром перакладных.

І, чуючы рачныя тоні
За прыдняпроўскім дубняком,
Храпуць узмыленыя коні;
Клубіцца пыл над бальшаком.

Сыходзе ў бок жабрак пахілы,
Глядзіць паштовай тройцы ўслед...
Ад горкіх дум, а не ад пылу
У дарозе пасівеў паэт.

І тут, і тут царом распяты
Зямля і воля на крыжы,
І, як жабрак, з мальбою хаты
Глядзяць услед: — Дапамажы...

Мільгаюць хаты ў пыльнай веі
Ды паласатыя слупы.
Прыгонныя спяваюць жнеі,
Чужыя вяжучы снапы.

А песня то расінкай блісне,
То, як вяроўкаю тугой,
Жальбой раптоўна горла сцісне
І па шчацэ збяжыць слязой.

Фурман здзівіўся: «Вось дык барын,
Не стрэнеш гэтакіх, бадай.
Няўжо ў яго слязой на твары
Гарыць мужыцкая бяда?»

На смуглым твары—болю выраз
Ад горкіх дум, ад сумных спраў.
Фурман адчуў душою шчырасць
І, пасмялеўшы, запытаў:

— Калі-ж, паночку, хмарай шэрай
Міне бяды і слёз пара?..
— Тады, як хрусне пад сякерай
Карона рускага цара...

Фурман перахрысціўся.
Коні
Рвануліся, нібы вятры.
Пад сонцам заблішчэлі тоні
І магілёўскія муры.

Сустрэне гэтак да Адэсы
Паэта не адзін начлег.
Яшчэ далёка стрэл Дантэса,
Утоптаны, барвовы снег.

Фурман—мой прадзед—пра
спатканне

Апавядаў пасля не раз.
Дайшоў да нас, нібы паданне,
Пра Пушкіна яго расказ.

ДРАМАТУРГ, ЛЕУ І МОСЬКА

(байка)

Наш драматург у працы поспех меў —
Пісаў ён добра творы пра народ,
Але ў тэатры бутафорскі Леў
Іх бракаваў бязлітасна штогод.

Пад рэжысёрскім смокінгам чаўна
Хаваў ён свой фармалістычны хвост.
«То не мастацтва! — ён рыкаў. — Мана!..
Дарага п'есе гэнай на пагост!..»

І на паслугах Моську Леў трымаў.
Маленькі нюхаў вецер і брахаў.

Вартуючы збуцвелы львіны плот,
Лічыў сябе заканадаўцам мод.

А драматург заўжды з народамі быў,
Спяваў
Аб велічы ягоных спраў.
Народ, як сына, песняра любіў

I —

двум калматам

па загрыўку

даў!

На рэжысёрскім крэсле абамлеў,

Як кацянё,

Скруціўся дзьмуты Леў.

Ляжыць у будцы Моська —

злосны сноп, —

Нібыта выбіты цапамі сноп.

Сябры, маралі не патрэбны тут:
Касмапалітам вынесен прысуд!

1949 г.

★

СУСТРЭЧА

(З паэмы «Сталінградскае світанне»)

... Я знаём з тваім воблікам.
Бежанцы едуць...

Зірні! там

Кучаравае воблака
Ці разрывы зенітак?
Па далінах някошаных
Цёмная песня танкетак.
Ты ў шынелі паношаным,
З санітарным пакетам.
Вёш дымам і прысакам,
Сееш смерці зярняты.
На сцягах нашых высака
Прыгавор табе ўзняты,
Вайна!..

Ад відна

Да відна

Мы спяшаліся да Еўропы,

Загнанае

у Асвятніцы.

Пахла дымам,

Укропам,

Палынамі руін

Радзіма...

Сорак чацверты добры год ішоў.
Курыўся пылам і пажарам шлях.
І палавалі сцяга ясны шоўк
У родных вызваленых гарадах.

У душным водары ліпнёвых ліп,
Запрудзіўшы пад Мінскам бальшакі,
Брыгады партызанскія ішлі,
Страчалі сталінградскія палкі.

Тут

дзень і ноч грымеў жалезны гром.
Звініць былінамі зялёны лес.
Засыпаў крупаўскі іржавы лом
Чыгуначных адхонаў жоўтапес.

Дзівіліся байцы гвардзейскіх рот,
Курылі партызанскі самасад.
Рыпеў абоз лясны.
Каля падвод
Спяваў хлапчук, узняўшы аўтамат.

Зачаравана ён глядзеў на шлях,
Што грукатаў, запылены, у даль.
Як сонца, на расхрыстаных грудзях
Іскрыўся з бронзы выліты медаль.

Пад сонцам парыжэлі каласкі
Узнятых ад здзіўлення броў.
А можа іх кранулі языкі
У цемрадзі зацеplеных кастроў?..

У выбаінах трэскіх, пад гарой,
Малы каню дапамагаў плячом.
Шырокагруды, з грываю рудой,
Быў конь пазначаны чужым таўром.

Дыміла вась нямазаных калёс:
Цягнуў бяввенне потны жарабок.
З трохтонкі крыкнулі:
— Куды павёз?
— На хату новую вязу, браток... —
Сказаў байцу маленькі партызан,
І пасвятлелі вочы у салдат:
Нібы на прысаку сярод палян
Зіхцелі вокны збудаваных хат.

* * *

Грукоча шлях вайсковы,
Нібы веснаход.
Падлічваюць падковы
Вёрсты на заход.

Узняўся пыл слупамі
Шэрымі да хмар.
«Кацюшы» пад чахламі,
З кухняй кашавар.
Пантоны на трохтонках,
Зыркя штыкі.
Гудуць, як восы, тонка
У небе ястрабкі.
На танках, як на печак,
Расселіся байцы.

Ідуць з лясоў настрэчу
З вінтоўкамі касцы.
Густая канюшына
Суме ля прысад.
Ідуць касцы.
Хлапчына
Спіскае аўтамат.
Пра кавуны, пра Янку
Ліецца песні зvon:
Трафейны італьянскі
Пяе акардыён.
І конь шпарчэй ступае —
Пазначаны таўром,
І цэлы фронт жадае
Хлапцу
адгрукаць дом
Ды зрэзаць канюшыну
Жадае ад душы.

Ляціць, гудзе машына
Штабная па шашы.

— З паходу, ваявода?!
Да маткі на прывал? —

Спыніўся ля падводы,
Жартуе генерал.

— Як зваць цябе? —
Ласкава
Глядзіць на хлопца ён.
Суняўся запявала,
Замоўк акардыён.

І з кожнае падводы
Грыміць зычліва крык:
— Кандрат...
— Кандрат Прыгода...
— Славуты падрыўнікі!..

— Па бацьку — не Рыгораў? —
Здзівіўся генерал.

— Рыгораў я, з-пад Горак,
З Крушынавых Прагал.
Мой бацька ў вас? — пытае
Узрушана Кандрат.

А генерал чакае,
З грудзей сваіх здымае
Медаль за Сталінград.

Сказаць ён штосьці хоча,
На погарбы магіл
Зірнуў і выцер вочы:
Дарожны душны пыл.

Успомніў ён салдата,
Забітага ў снягах, —
Героя Сталінграда
З Крушынавых Прагал...

— Дзе бацька?
У непакоі
Глядзіць на шлях Кандрат.

— Вось памяць аб героі —
Медаль за Сталінград.
Насі, сынок...

Машына
Штабная загула.
Слязою ў каляіны
Цячэ з бярэён смала.

Маўчаць сябры Кандрата...
Ізноў ідзе Кандрат,
Трывогаю абняты,
Сціскае аўтамат.

Ідзе ён за падводай
Сярод лясоў, лагчын,
Дарогай фронт з усходу
Грукоча на Берлін.

★

VI

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

НЕГАРЭЛЬСКАЯ АРКА

(паэма)

На Брэст адыходзіць кур'ерскі цягнік.
Святочна і людна на мінскім вакзале.
На плечы
Накінуты плашч-дажджавік
Ды рэчы,
Што дома мне ў клунак звязалі.
Дарога...
Ты сэрца забрала ў палон,
Заўсёды страчаеш цябе, нібы свята.

Рыпіць і калышацца мулкі вагон,
Майго пакалення паходная хата.
На працу... на бой...
Не прысніцца спакой:
Мільгаюць паўстанкі гадоў прад вачыма.
Прыпынак — вядомы.

І поруч з табой
З высокаю мэтаю едзе Радзіма.

Абняты вятрамі
Крылаты вагон.
Спяшаецца сэрца,
Зямля — наўздагон.

Шлагбаумы, сосны
І зоры ў пагоні.
А дым папяросны
Клубіцца ў вагоне.

У дымным вулкане
Глушу хваляванне:
Мяне на світанні
Чакае спатканне.

Знаёмая, ветлая
Легла дарога
Да самага светлага
І дарагога.

Яна абяцае
Такое спатканне,
Якое ўздывае
Людзей на змаганне.

Не спяць да світання
У купэ пасажыры,
Турбуюць пытаннем
Мяне, старажыла:

— Да Негарэлага
Хутка даедзем?..

Станцыя наша
Вядома суседзям.

А чым — неапета —
Прываражыла

Станцыя гэтая
Усіх пасажыраў?

* * *

Думаў я ў піонерскія годы:
Наш рубеж пагранічны—сцяна,
За якою шуміць непагодай
Незнаёмая мне старана;

Там—нядоля пад стрэхамі хатак
Ды каменне этапных дарог.
Негарэлае — волі пачатак
І шчаслівага дома парог.

Парабкі, парабчанкі з фальварка
Пазіралі на мірны мой дом:
Негарэльская сціплая арка,
Ты здавалася светлым акном.

На граніцы
у шуме сасновым,
Дзе стаяў наш апошні вакзал,
Узняла ты праменныя словы
Над радамі прасмоленых шпал.

Палымнеюць яны, як зарніцы,
І чытае індус і казах
На тваіх непарушных слупах:
«Комунізм

змяце

ўсе граніцы!»

Часта сніўся мне школьнай парою
З Алабамы далёкай хлапчук —

Нібы ноч над трапічнай зямлёю,
Чорны-чорны
Ад гора і мук.

У дзяцінстве, што з вудамі бегла
Па лагчынах някошаных траў,
Назаўжды я маленькага негра
Сваім братам гаротным назваў.

На плантацыях беллага пана,
У якога нявольнікаў шмат,
Уздымаў над бавоўнаю рана
Сонца лютае чорны мой брат.

Негарэльская арка!..
Зарою
Значыш волі і шчасця прыход
Нашым сумным братам за мяжою,
За гарбатымі далямі вод.

Дзе штыхамі блішчэлі кардоны,
Мы злілі пад табой назаўжды
Нарачанскія хвалі са звонам
І напевам дняпроўскай вады .

Уся зямля гэтай стрэчаю рада.
Неўміручасць і слава мая,
З негарэльскага сіняга ляда
Ты ўзнялася, як свету маяк.

* * *

... За хатнім парогам
Забыты спакой.

Імчыцца дарога
Зялёнай стралой.

Ля стрэлачных будак
На нашы гудкі
Адкажуць усюды
Пявуча ражкі.
Рукой семафора
Разгорнуты шлях.

Запалены зоры
У цёмных барах,
Хай кветкамі шчасця,
Міргаючы мне,
Цвітуць нашы зоры
У кожным акне.

Страчаю я сёння
Не проста агні —
Страчаю на гонях
Сваіх
Комунізм.
Яго

на прасторы
Сузор'і гараць,
Яго грамадзяне
Са мною не спяць,
Ля вокан гамоняць,
Чакаюць зары.

Што думаюць сёння
У дарозе сябры?

* * *

Палкоўнік з кіёчкам
Стаіць ля акна:
У танках гушкала
Вайна не адна.
За Негарэлым
Пачаў ён паход,
Заіржавелы
Крышачы дрот.
Вядомы Краіне
І ворагам ён.
Ягоны ў Берліне
Цяпер гарнізон.
Палкоўнік — мой сябра
Са школьных прыгод —
Згадаў, нібы песню,
Свой першы паход:

— Да майго нараджэння
Гарматы «Аўроры»
Прачыталі
Праклятаму веку прысуд.
Я не чуў і не бачыў,
Як помста і порах
Равеліны і замкі магнатаў
Трасуць.
Толькі верасень
трыццаць дзевятага года
Запалаў над юнацтвам маім,
Як штандар.
За слупом пагранічным,
За пылам пахода,

Быццам моря,
Дыхнула мне Нарач у твар!

Пакідалі магнаты
Навечна харомы.
Трэслі дзеці сялян
Радзівілаўскі сад.
Беларуская песня,
Грукочучы громам,
Распрасцерла крыло
Над абломкамі крат.

І свае
На абшарніцкіх нівах усходы
Парабкі азіралі
З-пад чэрствай рукі.
Рэволюцыйны крок,
Весні подых свабоды,
Як матросы «Аўроры»,
Адчулі палкі,
Маладыя палкі
Нашай Арміі роднай,
Пад сцягамі якой
Гэтак лёгка хадзіць.
Толькі вочы заплюшчу —
З Нясвіжа да Гродна
Шлях паходны
У песнях шчаслівых звініць.

Гэта сталасць мая
Да хаціны сірочай
Несла волю,
Спакой,
Залаты умалот.

На Карпаты,
На Буг
З нами Верасень крочыў
І на плошчах спяваў,
Як Семнаццаты год.

. . . . .
Шчаслівы, згадаеш
Той дзень залаты,
Калі праязджаеш
Пад аркаю ты.
Не спіць да світання,
Ад самай Масквы
Чакае спаткання
Мужчына сівы.
Ён вырас над Бугам;
На панскіх палях
Вясною за плугам
Хадзіў у лапцях,
Сцягі Першамая
Ўздымаў на зары,
З Прытыцкім, з Таўлаем
Ламаў ён муры.
Ім снілася арка
За шэрай сцяной
І словы, што ярка
Гарэлі на ёй.
Прайшлі пераможна
Пад аркай палкі,
На брамах астрожных
Разбілі замкі.
З Надбужжа ўрачыста

Сялянскі павет
Паслаў комуніста
Ў Вярхоўны Совет.
За працай заўсёды
Сын вольнай зямлі,
Ён справы народа
Рашае ў Крэмлі.
Праз Негарэлае
Раніцай ён,
Задумны, праедзе
У родны раён.

Зруйнавана граніца плугам,
І следу не знойдзеш, бадай.
Калісьці блукала над Бугам
Са зрэбнаю торбай бяда.

Ніколі з-пад зорнага танка
Не ўзняцца стаптанай бядзе...
Маленькага сына сялянка
У калгасную школу вядзе.

У верасні сцягам у сёлах
І лісцям кляновым — палаць.
Дзіцячай гамонкай вясёлай
Заліўся магнацкі палац.

Прылеглі ля школьнага ганка
Цяжкія каменныя львы.
Слязу выцірае сялянка,
Хусцінку зняла з галавы.

А сын па усходцах, высока,
Пабег у адчынены клас;

Відна там Радзіма далёка —
І Волга і горны Каўказ.

На карту хлапчук пазірае,
Шчаслівы, пад ветразем мар
Па тропіках, морах блукае, —
Зямлі малады гаспадар.

Не помніць ён злоснага пана,
Калі зараблялі гарбы...
Схіліўшы галоўку,
Старанна
Выводзіць ён:
«Мы — не рабы».

* * *

... На стрэлках грукоча
Бяссонны вагон.
Бяссонныя вочы
Ля зыркiх акон.

Барвовыя рэкі
Зары
залілі

Імклівыя рэйкі,
Вакзал і палі.

І станцыі назва
З вагона відна.
Сведчыць аб сіле
Радзімы
Яна:
Двойчы згарэлае
У жудасны час,

Зноў Негарэлае
Стрэціла нас.
Рунеюць пасевы.
Гудкоў перазвон...

Выходзім усе мы
На шумны перон.

* * *

На высокім вакзальным франтоне
Поўны ветру,
Як ветразь,
Штандар...
Ля вакна ў міжнародным вагоне
Я прыкмеціў спалоханы твар.

Заўсягды ў Негарэлым з трывогай
Пазіраюць з вагона паны,
Прыязджаючы гэтай дарогай
Па далінах маёй стараны.

Ім славуцая арка вядома,
І знаёма былая мяжа,
Дзе слупы, як сляды буралома,
Спрахнеўшы, у травах ляжаць.

Дыпламатаў з Парыжа, з Нью-Йорка
Тут кідае і ў холад, і ў жар.
Я пазнаў над ваконнаю шторкай
Незнаёмца спалоханы твар!

Смешна мне: негарэльскаю аркай
Здасца пану за нашай мяжой
Маладая вясёлка, што ярка
Расцвіце па-над морскай вадой.

К пану з'явіцца прывід той самы
І ў далёкі плантатарскі Штат,
Дзе на белых палях Алабамы
Пачарнеў у няволі мой брат...

Хмарка смутку па твары прабегла,
Неспакоем ахутала зноў:
Прыгадаў я на станцыі

І мільёны гаротных братоў.
негра

Пад табой, негарэльская арка,
Мы сягоння праедзем у Брэст.
(Ля будынкаў былога фальварка
Зелянее калгасны агрэст.)

Дзе у мытні шпікі дэфензівы
Маякоўскага рэчы траслі,
Я без візы праеду, шчаслівы
Сын і творца шчаслівай зямлі.

Ты сягоння ўзнялася над светам.
Супыніўшы разгон цягнікоў,
Я-б народы зялёнай планеты
Пад табой урачыста правёў.

Пад табой на расстайных гасцінцах
Стрэціў брата шчаслівага брат.
Ты са мной, як легенда дзяцінства,
У жалезны ішла Сталінград.

Хоць над Волгай гулі навальніцы,
Мы, адбіўшы забраны прастор,

Перасеклі чужыя граніцы
За поўсвета ад родных азёр

І ад станцыі ў шуме сасновым,
Дзе стаіць негарэльскі вакзал,
Дзе ўзняла ты праменныя словы
Над радамі прасмоленых шпаў.

Палымнеюць яны, як зарніцы,
І чытае індус і казах
На тваіх непарушных слупах:
«Комунізм

змяце

ўсе граніцы!»

Заарэ ён плугамі граніцы
І, як сонца у ранішні час,
Прыдзе ўсюды, скрышыўшы цямніцы,
Прыдзе так, як прыходзіў да нас!

* * *

Вакзал за туманамі сінімі
Знік.
Імчыць да забытае мытні
Цягнік.

Дазорныя вышкі.
Знаёмы мне пуць.
Імклівыя рэйкі
На Стоўбцы бягуць.

Хвалюецца шумны вагон
Няздарма:

Ля вышак над рэйкамі
Аркі няма.

— Дзе арка?..
Пустая
Дарога-страла.
Палкоўнік гаворыць:
— На захад пайшла...

І хтосьці раптоўна
Згадзіўся тады:
— Страчалі над Бугам
Яе
гарады...

Прамовіў яшчэ
Малады партызан:
— Яна палымнее
З вяршыняў Балкан...

Абняты вятрамі
Крылаты вагон.
Спяшаецца сэрца,
Зямля — наўздагон.

Гады перагонім,
Каб арку хутчэй
Страчалі мільёны
Гаротных людзей.

Ляці, маё сэрца,
Пракляўшы спакой
І славячы праўду
На кулі зямной.

Калі-ж дагарыш ты
На дальняй вярсе,
Хай партыя-маці
Вянок мне спляце!

Красавік, 1949 г.

З М Е С Т

Стар.

I

Вяршыня на Алтаі	5
Зоры новага свету	8
Чатыры яліны	9
Таварыш Казлоў у Нью-Йорку	11
Шахцёр і сейбіт	14
Комсамольцы	17
Кастрычніцкі сцяг (балада)	20
Палац піонераў	23
Гаворыць Вышынскі	26
Залатая кніга	29
Штаб большэвікоў Беларусі	32
Мердэка	34
Балада аб уральскім танку	36
Багаты жнівень	40
Партызанская гармата	42
Цягнік Масква — Берлін	43
Каспёр	45
Чырвоная плошча ў Баранавічах	48
Апошнія словы	50

II

Агні Трактараграда

Легенда нашай зямлі	55
Першы будаўнік	57
Кальханка	59
Пуцёўка райкома	61
Дарога на Сталінград	63
Балада аб дружбе	65

Балада пра манцэра	67
Світалыная казка	69
На парадзе	71

III

Нараджэнне	75
Я зямлі гэтай сын	78
Родны дом	80
Ліда і Ларыса	85
Балада аб Маскве	86
Чырвоныя стрэлы	88
Мы вас не забудзем	89
Паводка	90
Дождж	92
Над Бугам	94
Размова з Дняпром	96
Лета	98
Радасць	100
Самалёты над нівамі	102
Малацьба	104
У дарозе	106
Чатыры тосты	109

IV

Аблокі	113
Лямпачка Ільча	114
Апошняя паранджа	117
Сонца поўдня	118
Снежань у Сталінабадзе	113
Горная дарога	119

V

Новы год	123
Камашы фірмы «Баця»	125
Маладому выбаршчыку	127
Пра атам	130
Пушкін у Беларусі	132
Драматург, Леў і Моська (байка)	135
Сустрэча (урывак з паэмы)	137

VI

Негарэльская арка (паэма)	145
-------------------------------------	-----

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

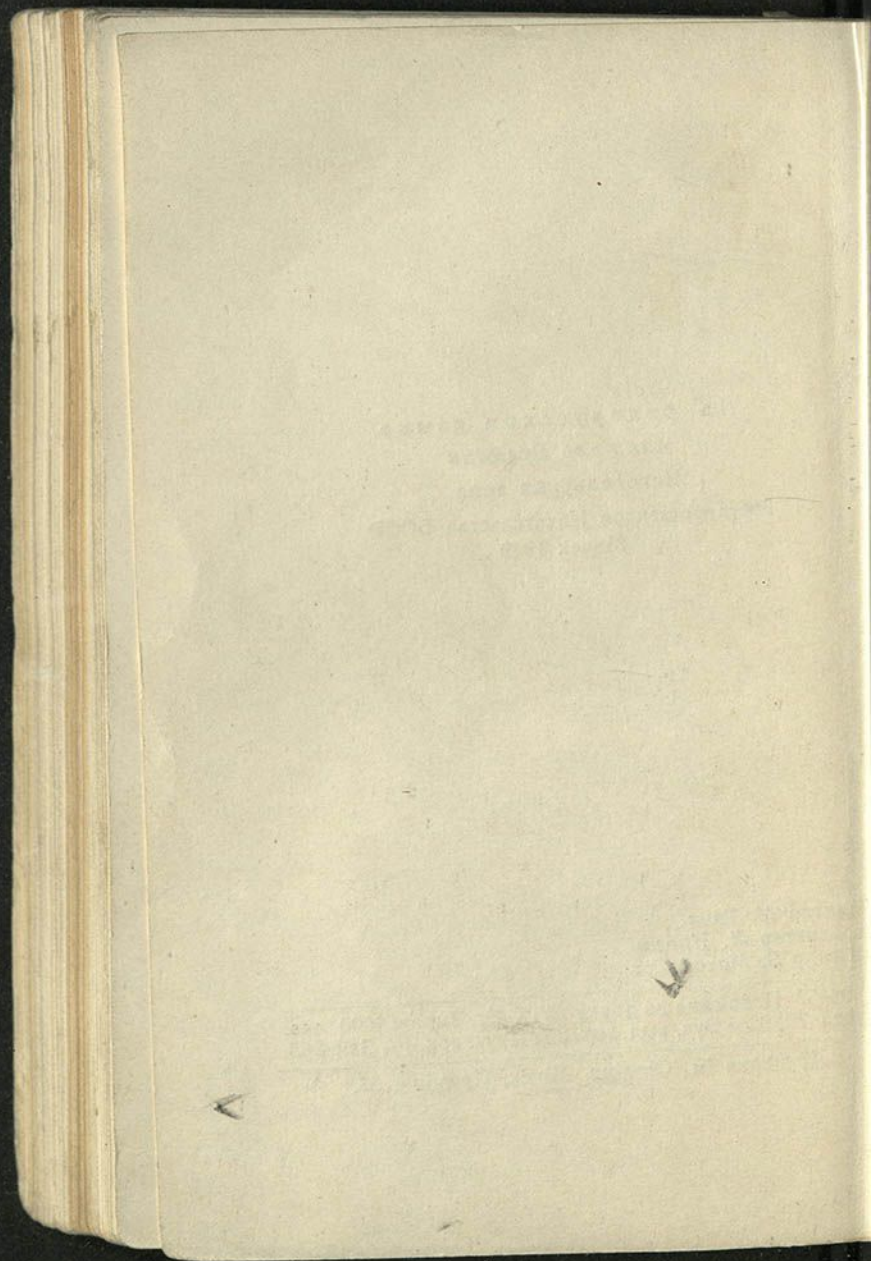
На белорусском языке
Анатоль Велюгин
Негорельская арка
Государственное Издательство БССР
Минск 1949

Рэдактар *М. Танк*
Тэхрэдактар *Л. Прагін*
Карэктар *В. Макоўская*

АТ 02457 Падпісана да друку 29/IX-49г. Тыраж 4000 экз.
Папера 70X92/32 Вуч. выд. арк. 3³/₄ Друк. арк. 4¹/₈ Зақ. 263.

Друкарня ім. Сталіна, Мінск, Пушкіна, 55.

+

or

Цена 3 руб.

B0000000273360 1

1964 г.

43